BÜTÜN YÖNLERİYLE

ÇUBUK ve ÇEVRESİ

II. ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

(5-7 EKİM 2017)

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Esenboğa Külliyesi-Çubuk/ANKARA

THE II. INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON ALL ASPECTS OF

ÇUBUK and ITS SURROUNDINGS

(OCTOBER 5-7, 2017)

Ankara Yıldırım Beyazıt University

Esenboga Campus-Çubuk/ANKARA

Editörler

Prof. Dr. Fatih ERKOÇOĞLU | Araş. Gör. Necmettin AYAN

Ankara, 2018

Çubuk Belediyesi Yayınları

Atatürk Caddesi, Belediye İşhanı
Çubuk/ANKARA

Birinci Baskı
Aralık 2018

ISBN: 978-605-61587-2-8

Yapım
İLTEK
İletişim Teknolojileri
Gıda Tic. ve San. A.Ş.
Ehl-i Beyt Mh. Ceyhun Atıf Kansu Cd.
1270 Sk. No: 1/8 Tel: 0.312.286 50 50
Çankaya/ANKARA

Basım
.....
Tel: ..... **ANKARA**

Matbaa Sertifika No
.....

ONUR KURULU

Prof. Dr. Metin DOĞAN ..... Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektörü/Türkiye

İbrahim ÇENET ..... Çubuk Kaymakamı/Türkiye

Dr. Tuncay ACEHAN..... Çubuk Belediye Başkanı/Türkiye

THE HONORARY COMMITTEE

Prof. Dr. Metin DOĞAN ..... Rector of Yıldırım Beyazıt University/Turkey

İbrahim ÇENET ..... District Governor of Çubuk/Turkey

Dr. Tuncay ACEHAN..... Mayor of Çubuk Municipality/Turkey

DÜZENLEME KURULU

Başkan:

Doç. Dr. Fatih ERKOÇOĞLU ..... Ankara Yıldırım Beyazıt Üniv./Türkiye

Üyeler:

Prof. Dr. Ahmet KANKAL ..... Ankara Yıldırım Beyazıt Üniv./Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÇALIK ..... Ankara Yıldırım Beyazıt Üniv./Türkiye

Yrd. Doç. Dr. M. Akif FİDAN ... Ankara Yıldırım Beyazıt Üniv./Türkiye

Zeki METİN..... Çubuk Belediye Başkan Yardımcısı/Türkiye

ORGANIZING COMMITTEE

Chairman:

Doç. Dr. Fatih ERKOÇOĞLU ..... Ankara Yıldırım Beyazıt Univ.Turkey

Members:

Prof. Dr. Ahmet KANKAL .. Ankara Yıldırım Beyazıt Univ./Turkey

Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÇALIK Ankara Yıldırım Beyazıt Univ./Turkey

Yrd. Doç. Dr. M. Akif FİDAN Ankara Yıldırım Beyazıt Univ./Turkey

Zeki METİN..... Deputy Mayor-Municipality of Çubuk/Turkey

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Musa Kazım ARICAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Ahmet KANKAL
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Mustafa ERAVCI
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Mustafa ORÇAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Almazbek TOKTOMAMETOV
Kırgız Milli Eğitim Akademisi Başkan Yardımcısı
Kırgızistan Millî Eğitim Bakanlığı/Kırgızistan
Prof. Dr. Murat HATİPOĞLU
Dokuz Eylül Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Gıyasettin AYTAŞ
Gazi Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU
Atılım Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ
Gazi Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Kenan OLGUN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Zeki Salih ZENGİN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Mete TAŞLIOVA
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Eyüp BAŞ
Ankara Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL
Ankara Üniversitesi/Türkiye
Prof. Ahmet ATAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Ayla SEVİM
Ankara Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Ender YARSAN
Ankara Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. Kayrat JUNİS
El Ferabi Kazak Devlet Üniversitesi/Kazakistan
Prof. Dr. Uğur ÜNAL
T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü/Türkiye
Doç. Dr. Şaripa NURJANOVA
El Ferabi Kazak Devlet Üniversitesi/Kazakistan
Doç. Dr. Cenk GÜRAY
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye
Doç. Dr. Hacer Nurgül BEGİÇ
Çankırı Karatekin Üniversitesi/Türkiye
Doç. Dr. Mehman SÜLEYMANOV
Azerbaycan Silahlı Kuvvetler Harp Akademisi/Azerbaycan
Doç. Dr. Marko ŠUİCA
Belgrad Üniversitesi/Sırbistan
Yrd. Doç. Dr. Işıl KAYMAZ
Ankara Üniversitesi/Türkiye
Tınçtıkbek NURMANBETOV
Kırgızistan Yazarlar Birliği Başkan Yardımcısı, Kırgızistan
Dildora TULYAGANOVA
Gazeteci-Özbekistan

SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Musa Kazım ARICAN
Ankara Yıldırım Beyazıt University/Turkey
Prof. Dr. Ahmet KANKAL
Ankara Yıldırım Beyazıt University/Turkey
Prof. Dr. Mustafa ERAVCI
Ankara Yıldırım Beyazıt University/Turkey
Prof. Dr. Mustafa ORÇAN
Ankara Yıldırım Beyazıt University/Turkey
Prof. Dr. Almazbek TOKTOMAMETOV
Kyrgyzstan Ministry of National Education
Vice President of Kyrgyz National Education Academy-Kyrgyzstan
Prof. Dr. Murat HATİPOĞLU
Dokuz Eylül University/Turkey
Prof. Dr. Gıyasettin AYTAŞ
Gazi University/Turkey
Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU/Atılım University/Turkey

Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ
Gazi University/Turkey
Prof. Dr. Kenan OLGUN
Ankara Yıldırım Beyazıt University/Turkey
Prof. Dr. Zeki Salih ZENGİN
Ankara Yıldırım Beyazıt University/Turkey
Prof. Dr. Mete TAŞLIOVA
Ankara Yıldırım Beyazıt University/Turkey
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR
Ankara Yıldırım Beyazıt University/Turkey
Prof. Dr. Eyüp BAŞ
Ankara University/Turkey
Prof. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL
Ankara University/Turkey
Prof. Ahmet ATAN
Ankara Yıldırım Beyazıt University /Turkey
Prof. Dr. Ayla SEVİM
Ankara University/Turkey
Prof. Dr. Ender YARSAN
Ankara University/Turkey
Prof. Dr. Kayrat JUNİS
Al-Farabi Kazakh National University-Kazakhistan
Prof. Dr. Uğur ÜNAL
General Directorate of State Archives of the
Prime Ministry of the Republic of Turkey/Turkey
Doç. Dr. Şaripa NURJANOVA
Al-Farabi Kazakh National University/Kazakhistan
Doç. Dr. Cenk GÜRAY
Ankara Yıldırım Beyazıt University/Turkey
Doç. Dr. Hacer Nurgül BEGİÇ
Çankırı Karatekin University/Turkey
Doç. Dr. Mehman SÜLEYMANOV
Azerbaijan Armed Forces War Academy/Azerbaijan
Doç. Dr. Marko ŠUİCA/University of Belgrade/Sırbia
Yrd. Doç. Dr. Işıl KAYMAZ/Ankara University/Turkey
Tınçtıkbek NURMANBETOV
Vice President, Kyrgyzstan Writers' Association-/Kyrgyzstan
Dildora TULYAGANOVA/Journalist/Uzbekistan

İÇİNDEKİLER

Semyozyum Kurulları III
Sempozyum Hakkında VII
Sempozyumda Ele Alınacak Konular XI
Sempozyum Programı XIII
Sunuş XIIV
İçindekiler XIX

Sempozyum Açış Konuşmaları

Doç. Dr. Fatih ERKOÇOĞLU-Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı XXI

Kocageldi KULUYEV-Türksoy Temsilcisi .....

Dr. Tuncay ACEHAN-Çubuk Belediye Başkanı .....

İbrahim ÇENET-Çubuk Kaymakamı .....

Prof. Dr. Metin DOĞAN-Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektörü .....

Yaşar BAL .....

BİLDİRİLER

Prof. Dr. Ahmet Kankal
Osmanlıdan Günümüze Çubuk'ta Yer Adları Üzerine Düşünceler .....

Prof. Dr. Hüseyin Çınar
Çubuk ve Kızılcahamam'da Yıldırım/Çıtak Yerleşmeleri .....

Yrd. Doç. Dr. Sıddık Çalık
Çubuk'ta Alevi-Türkmen Yerleşmelerine Bir Bakış .....

Hayrettin Gültekin
Köy'den İlçe Merkezine Bir Orta Anadolu Yerleşkesi "Ravlı"-"Akyurt" .....

Prof. Dr. Salih Yılmaz
Günümüz Özbek Kimliğinin Oluşumuna
Timur ve Ankara Savaşı'nın Etkileri .....

Doç. Dr. Marko Šuica
The Ottoman-Serbian Relations in The Framework of
The Battle of Ankara 1402
(Ankara 1402 Savaşı Çerçevesinde Osmanlı-Sırb İlişkileri) .....

Tınçtıkbek Nurmanbetov
Şanlı Çubuk .....

Prof. Dr. H. Mustafa Eravcı
Osmanlı Dönemi Çubuk Kazasında Ahiler ve Ahi Zaviyeleri .....

Doç. Dr. Ahmet Köç
Ankara Şer'iye Sicillerine Göre
Çubuk Kazası'nda Bulunan Zaviyelerde Yaşanan İdari Sorunlar .....

Abubakir A.S.-Kairat A. Zhunis
Türk Soylu Halkların Uygarlık Tarihinde İpek Yolu .....

Doç. Dr. Ahmet Köç
Ankara Sancağı'nda Haremeyn Evkafı Reayası ve Mülkleri Üzerine
Bir Değerlendirme .....

Zeki Metin
Çubuk'ta Yok Edilen Tarih Gülbaba Türbesi .....

Doç. Dr. Yasin Yılmaz
Ankara Vilayeti Salnâmelerinde Çubuk .....

Prof. Dr. Kenan Olgun
Ankara Vilayet Salnamelerine Göre Çubuk ve Çevresi (1900-1907) .....

Ar. Gör. Betül Tezcan
19. Yüzyıl Sonlarında Çubuk'ta Sosyo-Ekonomik Durum
(Tereke Kayıtlarına Göre) .....

Dr. Tekin Önal
Sonuçları İtibariyle 1950'den Günümüze Çubuk'ta
Genel ve Yerel Seçim Tercihlerinin Karşılaştırmalı Analizi .....

Cavid Mövsümlü
Azerbaycan Edebiyatında "Emir Timur" ve "Yıldırım Beyazit" Karakterleri .....

Dr. Viktorya Bilge Yılmaz
İngiliz Edebiyatında Emir Timur ve Yıldırım Beyazıt .....

Sevim Aydos
Yaşayan Çubuk Efsaneleri .....

Kübra Akman
Menkıbelerin Sosyolojik Etkisi (Ankara-Çubuk Karagöl Menkıbesi Örneğinde) .....

Doç. Dr. Rejepmuhammet Geldiýew
Barçın ve Etek Kelimesinin Etimolojisi Üzerine .....

Arş. Gör. Öykü Peren Türk, Arş. Gör. Rahime Evra Karakaya, Yrd. Doç. Dr. Yahya Özdoğan, Yrd. Doç. Dr. Lale Sariye Akan
Çubuk'un Antioksidan Deposu: Vişne .....

Uzm. Arş. Gör. Özlem Yılmaz, Uzm. Arş. Gör. Öykü Peren Türk, Yrd. Doç. Dr. Yahya Özdoğan, Yrd. Doç. Dr. Lale Sariye Akan
Coğrafi İşaretli Bir Ürün: Çubuk Turşusu .....

Prof. Dr. Murat Hatipoğlu
Çubuk Agat .....

Doç. Dr. H. Nurgül Begiç
Ankara Çubuk Köylerinde Geleneksel Gelin ve Cem Töreni Giysileri .....

Arş. Gör. Gülsüm Sadıç
İnsanın Doğaya Katkısının Bir Örneği Olarak Kuşbazlık: Ankara-Çubuk Sahası .....

Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Abdurrezzak-Dr. Yaşar Kalafat
Ankara Kızık Türkmenleri Karşılaştırmalı Halk İnançları .....

Beyhan Uyar
Bir Sözlü Tarih Örneği: Çubuk İlçesi Giyim Kültürünün İncelenmesi .....

Emine Baydan, Emre Arslanbaş, Latif Kurt, Beste Gizem Özbey, Ebru Özdeniz, Ayşenur Bölükbaşı
Çubuk (Ankara) ve Çevresindeki İlçelerde Kullanılan Tıbbi Bitkiler ve Yaban Hayatı .....

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Ayhan, Doç. Dr. Salih Mollahaliloğlu, Prof. Dr. Naim Sağlam, Prof. Dr. Ahmet Çarha
Çubuk ve Çevresinde Bulunan Göllerin Sülük Faunası .....

Murat Sert
Çubuk ve Çevresindeki Mantar Yetiştiricilerinin Kazanımları ve Çubuk Ekonomisine Katkıları .....

Yrd. Doç. Dr. Namaitijiang Maimait, Doç. Dr. Salih Mollahaliloğlu, Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Ayhan
Ankara İli'nin Çubuk Bölgesi'nde Bal Arısı Üretim Potansiyeli ve Apiterapi .....

Doç. Dr. Mustafa Özkan
Cumhuriyet Döneminde Çubuk'ta Alevîler ve Sünnîlerle İlişkileri .....

Gıyasettin Aytaş
Ankara Türkülerinde Söylem Analizi ile Kültürel Değerler ve Formlar .....

Doç. Dr. Cenk Güray
Çubuk Bölgesi Alevi Köylerindeki Cem Geleneklerine ve Bu Kapsamdaki Dini Musiki Uygulamalarına Bir Bakış .....

Prof. Dr. Zeynel Özlü
Cumhuriyetin İlk Yıllarında Çubuk Kazası'nda Sosyo-Ekonomik Durum (1926-1928) .....

İlhan Zengin
Geçmişten Günümüze Çubuk'ta Esnaf ve Esnaf Teşkilatı (1950-1980) .....

Prof. Dr. Fatih Erkoçoğlu
Ankara Savaşı'nın Çubuk ve Ankara Turizmine Katkısı Mahiyetinde Bazı Mülahazalar .....

Yrd. Doç. Dr. Bahattin Demirtaş
Başkentin Yoğun Siyasi Trafiğinde Bir Soluklanma Yeri Olarak Çubuk I ve II Barajları.....

Dr. Meltem Güneş, Arş. Gör. Esra Şenöz Orsan, Arş. Gör. Pelin Şahin Körmeçli, Arş. Gör. Kevser Sena Ceylan
Stratejik Peyzaj Planlama Süreci: Çubuk İlçesi Örneği.....

Doç. Dr. Berdi Sarıyev
Türkmen Aile Yapısının Temel Sembolüyle İlgili Kavramlar .....

Sharipa Nurzhanova, Nikolay Zykov, Dauren Dyussebayev
Mass Media of Independent Kazakhstan About Relations with Turkey and Turkish Culture.....

Toktomametov Almazbek Datkabakovich
Kırgız Cumhuriyeti'nin Eğitim Sisteminde Okulöncesi ve Ortaöğretimdeki Değişimler .....

Mehman Süleymanov
Emir Timur ve Nadir Şah.....

Çubuk ve Kızılcahamam'da Yıldırım/Çıtak Yerleşmeleri

Hüseyin Çınar*

Özet

Günümüzde Ankara iline bağlı olan Çubuk ve Kızılcahamam ilçeleri, Osmanlı döneminde, Ankara sancağının Çubukâbâd, Yabanâbâd ve Şorba kazalarının sınırları içinde yer almıştır. Günümüzde Çubuk ve Kızılcahamam arasındaki Aydos, Hodulca, Kavak, Şorba ve Mire dağlarından oluşan dağlık bölgede yer alan köylere/mahallelere, genel olarak bölge halkı tarafından "Çıtak Köyleri" ya da "Yıldırım Köyleri" de denilmektedir. Bu çevredeki köylerde yaşayan halk, bir şekilde kendilerini Yıldırım Bayezid ile Timur arasında yapılan 1402 Ankara Savaşı'na kadar götürmekte ve kendilerini bir şekilde Yıldırım Bayezid tarafında yer alan kimseler olarak tanımlamaktadırlar. Bu çerçevede, günümüzde Çubuk ve Kızılcahamam ilçeleri sınırları içinde yer alan yirmi bir köye ve burada yaşayan halka "Yıldırım Ahalisi" de denmektedir. Bu ad altında da dernekleşmişlerdir (Yıldırım Ahalisi Derneği). Yıldırım köyleri olarak bilinen ya da kendilerini o şekilde tanımlayan köylerden Çubuk ilçesinde on dört köy, Kızılcahamam ilçesinde de yedi köy bulunmaktadır. Bu köylerin halkına çevre köyler tarafından "Çıtak" da denilmektedir.

Bu çalışmada, günümüzde Çubuk ve Kızılcahamam sınırları içinde yer alan "Yıldırım Köyleri/Bölgesi" ya da diğer bir tanımlama ile "Çıtak" köylerinin, bölgedeki ilk yerleşme kayıtlarından yola çıkarak günümüze doğru, arşiv kayıtlarından elde edilen bilgiler ve sözlü kültürden uzanan yansımalarıyla ele alınıp incelenecektir. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde kendilerine Çıtak denilen topluluklar bulunmaktadır. Bunlarla, Çubuk ve Kızılcahamam'daki Çıtak köylerinin bir ilişkisi var mı? Bu konuya da eldeki veriler ölçüsünde bu çalışmada değinilecektir. Böylece günümüzde kendilerine Yıldırım ya da Çıtak diyen bu

* Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü
E-posta: hcinar06@gmail.com

köylerin ve bu köylerde yaşayan kimselerin geçmişle olan bağlarına bir nebze de olsa ışık tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Çubuk, Kızılcahamam, Yıldırım Bayezid Han, Yıldırım Köyleri, Çubuk Köyleri, Çıtak.*

Yıldırım/Çıtak Settlements in Çubuk and Kızılcahamam

Abstract

The districts of Çubuk and Kızılcahamam, which are now connected to the province of Ankara at the present time, have been within the boundaries of Sanjak of Ankara's Çubukâbâd, Yabanâbâd ve Şorba townships during the Ottoman Empire time. Today, the villages/neigborhoods that are in the mountainous region between Çubuk and Kizilcahamam, Aydos, Hodulca, Kavak, Şorba and Mire mountains generally are called "Çıtak Villages" or "Yıldırım Villages" by the people of the region. The people living in the villages in this area, somehow, connect themselves to the 1402 Battle of Ankara, which took place between Yıldırım Bayezid and Timur, and define themselves as the ones who were on the Bayezid side. In this context, twenty one villages that are located within the borders of Çubuk and Kızılcahamam districts and the people who live there are also called "Yıldırım Inhabitants". They have established associations under this name. (Yıldırım Inhabitants Association). There are fourteen villages in Çubuk district and seven villages in Kızılcahamam district, known as or define themseves like Yıldırım villages. The people of these villages are called "Çıtak" by the surrounding villages.

In this study, Yıldırım Villages/Region which is located within the boundaries of Çubuk and Kızılcahamam or in other words "Çıtak" villages will be discussed with the information obtained from archival records and their reflections from oral culture. There are some communities that call themselves as Çıtak in the various regions of Turkey. Is there a relationship between these communies and the villages of Çıtak in Çubuk and Kızılcahamam? This issue will be discussed in the context of the available data. Thus, nowadays, some of these villages, which call themselves Yıldırım or Çıtak and the ties of the people living in these villages with the past, will be illuminated.

Key Words: *Çubuk, Kızılcahamam, Yıldırım Bayezid Han, Yıldırım Villages, Çubuk Villages, Çıtak.*

Türkçe sözlüklerde Çıtak kelimesi için şu tanımlar yapılmıştır: Rumeli halkından kimse; Bulgaristan'ın Deliorman bölgesinde yaşayan; Kıpçakçanın değişik bir ağzını konuşan bir Türk topluluğu; dağda yaşayan ve geçimini odun satarak sağlayan, dağlı, köylü; huysuz, kavgacı, inatçı, ağzı bozuk, kaba saba kimse; düzgün konuşmayan, dili çetrefil olan, şivesi bozuk kimse; açıkgöz, kurnaz; yaban, yabancı, göçmen; çalışkan, şık giyinen, iyi giyimli, yakışıklı delikanlı; çobana dışarıdan katılan davar, katıntı gibi isimler ve sıfatlardır.[1] Aşağıda da değinileceği üzere bir boy adı olarak zaman zaman karşımıza çıkan Çıtak kelimesi, Kızılcahamam ve Çubuk çevresinde kadınlarının beyaz başörtüsü giymesi sebebi ile "çiti ak" şeklinde de bir tanıma sahiptir.

Yukarıda zaman içerisinde kazandığı çeşitli anlamları verilen Çıtak ismi/kelimesi ile yazılış itibarıyla, kimi zaman da kendine yüklenen anlam itibarıyla birbirine yakın bir başka isimleşmiş kelime de Çataktır. Bu iki kelime ya da bu iki kelimeden türeyen isimlere yerleşme adı olarak Türkiye sınırları içinde de rastlanmaktadır. Çıtak kelimesinin anlamına yukarıda değinildi. Çatak kelimesinin anlamı ise Türkçe sözlüklerde şu şekilde yer almıştır: İki yol veya derenin birleştiği, birbirine kavuştuğu kavşak; iki dağ yamacının kesişmesi ile meydana gelmiş dere; iki tepe arasındaki geçit, su akıntılı yerler gibi topoğrafyadan kaynaklanan ve fizikî yapıyı tanımlayan tanımlar yapılmıştır.[2] Çatak kelimesinin, aşağıda da değinileceği üzere Rumeli'de Çıtak topluluğu için de kullanılması söz konusudur. Osmanlı döneminde ve sonrasında Rumeli'de ve Anadolu'da, bir topluluk olarak birbirinin yerine kullanılan Çıtak ve Çatak isimlerinin, topoğrafyadan kaynaklanan bir isim mi, yoksa bir insan topluluğunu tanımlamak için kullanılan bir isim mi olduğunu tespit etmek, uzun bir arşiv ve saha çalışması yapmayı gerektir. Genel itibarıyla Türkiye'de Çıtak ismi daha çok bir topluluğu, Çatak ismi ise topoğrafyadan kaynaklanan bir yeri/araziyi tanımlamak için kullanılır. Bu açıklamalardan ve tespitlerden sonra Çıtak topluluğunun yani boyunun kimler olduğu hakkında bilinenleri aktarmamız yerinde olacaktır.

Yusuf Ziya Yörükân, Çıtakların kökeninin Çiğil Türklerine dayandığını ileri sürer ve bu görüşünü; Oğuzların kendilerini Türk kavminin en asil ve şerefli boyu olarak gördükleri için çevrelerinde kendileri gibi muharip (savaşçı) ve kahraman görmedikleri boylara,

---

1 Şemseddin Sâmi, Çıtak kelimesini; "Lisanı çetrefillice olan Rumili Türklerine verilen isim olarak açıklar. Bkz. *Kâmus-ı Türkî*, İkdam Matbaası, Dersaadet 1317, s. 506; *Türkçe Sözlük*, Haz. Şükrü Halûk Akalın, TDK Yay., Ankara 2011, s. 539; Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, *1*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, s. 978; İlhan Ayverdi, *Kubbealtı Lügatı*, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2005, s. 578; "Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'nde Söz Arama", http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas&kategori1=derlay&kelime1=çıtak (Erişim Tarihi: 02.08.2018).

2 Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, *1*, s. 897.

önce sevmedikleri Çiğillerin adını takarak Çiğil dedikleri şeklinde açıklar. Yörükân, açıklamasının devamında, sonraki yıllarda bu anlayışın değiştiğini ve aynı bölgede beraber yaşadıkları halde, Oğuzların kendilerinden olmayan boyları, kendilerinden ayırmak için Çıtak, Çatak ve *Yörük* şeklinde isimlendirdiklerini belirtir.[3] Yine Yörükân, Rumeli'deki kadim yerli Türklere bazı yerlerde *Gacal*, bazı yerlerde Çıtak, bazı yerlerde *Aryan* bazı yerlerde de *Pomak* veya *Bulgar* isim ve unvanı verildiğini belirtir. Buna göre Rumeli'de yerli Türk manasına kullanılan Çıtak kelimesinin, Orta Asya'da yerli Türk manasına kullanılan Çatak ile de aynı olduğu, bu ismin Orta Asya'dan doğrudan, Tuna üzerinden gelen Türk boyları tarafından getirildiği ifade edilir.[4] Dobruca'ya ve Balkanlara İslamiyet'in girmesi ve yayılması da Kıpçak ilinden gelen *Peçenek*, *Aryan*, *Gacal*, Çırnal, Çıtak, *Yörük*, *Oğuz* ve *Tatar* boylarının buralarda yerleşmelerine, hatta *Avar* Türklerine bağlanır.[5] Bu açıklamalar bize, ister yabancı, isterse yerli anlamında olsun, Rumeli'de Çıtak adında bir topluluğun yaşadığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Rumeli'deki kadim Türk kavimlerinden olan *Gacallar*, Deliorman Türkleri ve Çıtaklar gibi isimlerle de anılırlar. Bunlar, Kuzeydoğu Bulgaristan'ın Deliorman bölgesinde yerleşen müslüman Türklerden oluşmakla birlikte, bir kısmı da Bulgaristan'ın Rusçuk, Silistre, Varna ve Şumnu şehirlerine yerleşmişlerdir. Deliorman bölgesindeki Türkler; *Türk*, *Tatar* ve *Gagavuz* olarak bilinirler. Bu bölgenin yerli halkı olarak kabul edilen *Gacallar* üzerine yapılan araştırmalarda, bunların Osmanlılar'dan önce buralara gelip yerleştikleri fikri ağırlık kazanmaktadır. Gacallar'ın dili Gagavuz Türkçesi ile de büyük benzerlikler göstermektedir.[6] Fuat Bozkurt, Gacallar hakkında bilgi verirken; *"(Gacallar) Kuzeydoğu Bulgaristan'da Deliormanlarda yaşarlar. İslam'a inanırlar. Deliorman Türkleri, Çıtaklar gibi adlarla anılırlar. Yürükler, Osmanlı Türkçesine bağlı Balkan Türkçesi konuşurlar. Yıldırım Beyazıt döneminde (14.yüzyıl sonunda) Anadolu'dan bu topraklara göçerler"* ifadelerini kullanır ve Evliya Çelebi'nin bu topluluğu Çıtaklar

---

[3] Yusuf Ziya Yörükân, *Anadolu'da Alevîler ve Tahtacılar*, Eklerle Yay. Haz. Turhan Yörükân, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1998, s. 400-401. Yörükân, Orta Asya'dan göç eden Çıtakların Hazar-Tuna yolu ile Balkanlara, küçük bir kolunun da güneye inip Anadolu'ya geldiğini belirtmektedir. Orta Asya'daki Moğol-Kıtay çatışması sonucu yapılan göçlerin ilki; Başkırt, Peçenek, Macar ve Bulgarlar tarafından 932 de Balkanlar'a, ikincisi de 11. asır başlarında Kıpçak, Karluk ve Oğuzlar tarafından yapılmıştır. Bu boylar arasında, Karluklarla beraber yaşadıklarını bilinen Çiğillerin ismine rastlanmadığına göre, Çiğillerin zamanla zayıflayıp dağıldıkları ve Çıtak olarak isimlendirildikten sonra küçük gruplar halinde diğer boylarla beraber hareket ettikleri ihtimalini ileri sürer.

[4] Yörükân, *Anadolu'da Alevîler*, s. 412-413.

[5] Yörükân, *Anadolu'da Alevîler*, s. 472.

[6] Gizem Demiray, *Kırklareli Pınarhisar Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2008, s. 24.

olarak tanımladığını belirtir. Bozkurt, Evliya Çelebi'den atıfla, Çıtaklar hakkında şu bilgiyi aktarır:[7]

"Tatar, Bulgar, Eflak ve Buğdanlılardan doğmuş Dobruca'da yaşayan bir topluluktur. Bunlar ilk olarak Orhan Gâzi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın askerlerinin soyundan gelirler. Daha sonra buralara Yıldırım Beyazıt Tatarları yerleştirmiştir. Bunlarla Bulgar, Eflak, Bağdan kızlarının evlenmesinden Çıtak adı verilen topluluk doğmuştur. Kadınları yassı başlı olup renkli çuha ve kirliva abası ferace giyerler. Gayet dindar, örtülü, terbiyeli kadınlardır. Bütün halkı Hanefi mezhebinden olup namazı sürekli kılarlar. Bolluk memleket olduğundan her yolcuya ilgi gösterir, ikram ederler. Yumuşak huylu, halim selim yaradılışlı insanlardır."

Bozkurt, Paul Wittek'in Gacalların Gagavuzlarla aynı soydan oldukları görüşünü de aktarır ve onun ifadesiyle, Gacallar büyük olasılıkla, Şeyh Bedrettin'in Deliorman ayaklanması sırasında Müslüman olan topluluktur. Kökleri Gagavuz'dur. Bu yüzden dilleri, Osmanlı Türkçesine daha yakındır ifadelerini kullanır.[8]

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde Çıtaklar

Evliya Çelebi 1651 yılının Ağustos ayı sonlarında sadaret makamından azledilen, anne tarafından akrabası Melek Ahmed Paşa'nın Özi beylerbeyliğine tayin edilmesi üzerine bu eyalete, Paşa ile birlikte seyahat eder.[9] Seyahatnâme'de Evliya Çelebi yol güzergahında gördüğü yerleri aktarırken Çıtaklar hakkında da bilgi verir. Burada Çıtaklarla ilgili verdiği ilk bilgi, Prevadi'den Şumnu'ya giderken yol güzergâhındaki menzillerden bahsederken, "*Menzil-i Karye-i Alaybeği*" başlığı altında, Çıtak köyünün Silistre Alaybeyi'nin ma'mûr bir köyü olduğu belirtilirken karşımıza çıkar.[10] Evliya Çelebi Niğbolu'dan bahsederken de; "*Zîrâ re'âyâsı ekseriyyâ Çıtak kavmidir ve Eflâk ve Boğdan ve Bulkar'dır. Ve cümle halkı fasîh Eflâk ve Bulkar lisânı tekellüm ederler (konuşurlar)*" ifadesini kullanır.[11]

---

7 Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, Eğitim Yayınevi, 5. Baskı, Konya 2012, s. 279.

8 Bozkurt, *Türklerin Dili*, s. 279.

9 Evliya Çelebi Seyahatnâme'de bu yolculuğu şu başlık altında ele alır: "Sene () târîhinde şehri Ramazân'ın dördüncü günü Sadrıa'zâmlıkdan Melek Ahmed Paşa efendimiz ma'zûl olup sadâret, Siyâvuş Paşa'ya tevcîh olunup efendimiz Melek Ahmed Paşa ile Özi eyâletine bu hakîrin ibtidâ Rûmeli'ne seyâhate çıkup seyr [u] temâşâ etdiğimiz kurâ ve kasabâtları ve kılâ'ları ayân u beyân eder". Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehemmed Zıllî, *Evliya Çelebi Seyahatnâme*, III. Kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, YKY Yay., İstanbul 1999, s. 163.

10 Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III. Kitap, s. 174.

11 Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III. Kitap, s. 179.

Evliya Çelebi, Silistre (Silisre) şehri hakkında bilgi verirken; "*Ve mahbûb u mahbûbesi meşhûrdur. Çağatayî ve Rûm Nogayî* gözlü, çıtak sözlü, beyaz Bulgar yüzlü dilberânları olur" der ve burada "çıtak sözlü" tanımlamasına yer verir. Yine buradaki halktan bahsederken de; "*… Ammâ bunlar başka Dobruca kavmidirler. Tatar ve Bulgar ve Boğdan ve Eflâk'dan mütevellid olmuş kavmi Çıtak'dır. İbtidâ Âli Osmân'da Orhan Gâzî evlâdı Süleyman Şah askerlerinden tenasül bulup kalmışlardır. Andan Yıldırım Bâyezid Hânî'de Tatar ile şehir müzeyyen olup vâlideleri Tatar ve Bulgar ve Eflâk ve Boğdan olup bir gûne Çıtak kavmi olmuşlardır*" şeklinde bir açıklama yapar.[12]

Evliya Çelebi Seyahatnâme'de; Bulgaristan'ın kuzeydoğusundaki Uz (Oğuz) bölgesindeki Silistre'de orta boylu, şen ve sağlam yapılı insanlardan müteşekkil Çıtak isminde bir topluluk yaşadığını, Dobruca'da da "Dobruca Çıtakları" olarak anılan büyük bir Çıtak kolunun var olduğunu belirtir. Çıtak kavminin yani topluluğunun da, Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında Orhan Gazi evladı Süleyman Şah'ın askerleri ile Tatar, Boğdan, Eflak ve Bulgar kadınlardan doğan ve çoğalan kimseler olduğunu ifade eder. Yıldırım Bayezid döneminde, Dobruca şehrinin bu Çıtaklarla mamur hale geldiğini belirtir.

Evliya Çelebi Seyahatnâme'de ayrıca, Çıtak kavminin lisanındaki Silistre lehçesindeki (*Lehçei mahsûs*ı lisânı kavm*i Çıtak*) bazı kelimelerin Türkçedeki karşılıklarını vermiştir.[13] Evliya Çelebi, Mankaliyye Limanı'ndan bahsettikten sonra da; "*Menzili Karyei Güğümlü*" hakkında bilgi verir. Burasının "*Yüz hâneli ve câmi'li müselmân köyüdür ve ze'âmetdir. Ammâ Dobruca* içi ol*ma*ğıla gâyet susuz yerdir. … Bu mahaller Dobruca diyârının tâ ayne'l-fi'li olmağıla kavm*i eşirrâ Çıtakları olur.…*" der. Bu ifade ile Çıtakların Dobruca çevresinde şerli yani etrafa zararı çok dokunan bir topluluk olduklarına işaret eder.[14]

Evliya Çelebi, Dobruca lisanından yani Çıtak topluğundan bahsederken de (*Lisân*ı Dobruca, *ya'ni tâ'ifei Çıtak*) Yıldırım Bayezid zamanında bölgenin ele geçirilmesi, buraya yerleşen askerlerin o bölgenin halkı ile karışıp kaynaşıp Çıtak isimli taifenin ortaya çıktığını belirtir. Konuşmalarındaki kelimeleri şu şekilde aktarır: [15]

"*Bu tâ'ifei feteyân, şecî' [u] bahâdırân, Yıldırım Bâyezîd Hân bu diyârı Sırp ve Bulgar ve Eflâk ve Boğdan kavmi elinden feth edüp Tatar ile Anadolu kavminden*

---

12 Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III. Kitap, s. 188.

13 Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III. Kitap, s. 188. Evliya'nın Çıtak lisanı olarak verdiği kelimelerden bazıları şunlardır: Alatla: tiz ol; Kavra: getir; Kalayık: cariye; baytalı akıt: atı sula; ön beni: bekle beni; tahırla: bekle; ocak getir: ateş getir; haşer: kavun; defke: kız; çalma: sarık; alaf: saman; börk: kalpak; selam ayıtdım: selamün aleyküm, çidiver: eyi ver; çoğaç: güneş vs.

14 Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III. Kitap, s. 196.

15 Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III. Kitap, s. 197.

askerî tâ'ifesi kopup (koyup) bu tâ'ifei mezkûr birbirleriyle ihtilât edüp tenâsül bularak mâbeynehümâlarında bir gûne kelimât [u] ıstılâhât peydâ edüp yine birbirleri mâbeyninde tekellüm ederler, herkes anlayamaz. Ol kelimâtlardan ba'zısı bu lûgatlardır."

Evliya Çelebi'nin verdiği kelimelerden bazıları şunlardır: Hışır: kavun; hışırka: karpuz; çoğaç: güneş; kalayık: cariye; kavra: getir; baytal: at; baytalı akıt: atı sula; baytal: at; kopayın: dibelik; napayın: ne işleyin; defke: cariye kızı; çalma: sarık; meçikli: taun; börk: kalpak; ön beni: bekle beni; aydı ver: söyleyi ver; ocak: ateş; selam ayıtdım: selamün aleyküm; çorbacı ne apar ayıd: ağan ne işler söyle; tahirle: tehir eyle vs.

Evliya Çelebi kelimeleri verdikten sonra bunlar gibi bin türlü kelime olduğunu, bu lisanı da kendileri söyleyip yine kendileri anlarlar; ancak halk arasında meşhur olan kelimelerin konuşulduğunu anlatır. Dobruca ve Deliorman'da yaşayan halkın farklı ve başka bir topluluk olduğunu belirtir; şecaat ve bahadır sahibi yiğitler olarak tanımlar.[16] Evliya Çelebi bu çevredeki seyahatini, Yörükler ve Çıtaklar arasında köşe köşe, oba oba kırk gün zevk içinde gezdiğini belirterek bitirir.[17]

Rumeli'de Çıtak adındaki yerleşme birimlerden biri de günümüzde Omurtag adı ile bilinen Bulgaristan sınırları içinde kalan Osmanpazarı kazasıdır. Bu kazada, 18. ve 19. yüzyıllarda 73 Türk köyü bulunmaktaydı. Bu köyler tamamen Türklerle meskûndu. Burada Türkçe ad taşımakla birlikte çoğunluğu Hıristiyan nüfusa sahip iki büyük yerleşme birimi vardı. Bunlar kuzeyde Konak ile güneyde Çıtak köyleriydi. Her iki köy, 16. yüzyılın ilk yıllarında dağılmış Hıristiyan ailelerinin yaşayacağı güvenli bir yer olması için Osmanlı idarecilerinin inisiyatifiyle kurulmuştu.[18]

Gerek Evliya Çelebi'nin anlattıkları gerekse diğer tarihi olaylar ve yerleşme isimleri, Çıtakların bir boy olarak Balkanlar'da/Rumeli'de, Osmanlıların bölgeye yerleşmelerine, hatta öncesine kadar gitmektedir. Bu bölgede yaşayanlar genel olarak *Rumeli Çıtakları* olarak anılırlar. Bunlar daha çok Bulgaristan'ın Deliorman'da ve Makedonya tarafında yaşamaktaydılar. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı ve Balkan Savaşları sonunda bunların büyük kısmı Türkiye'ye göçmüşlerdir.[19]

---

[16] Evliya Çelebi, *Seyahatnâme,* III. Kitap, s. 197. "Bu lugatlar emsâli niçe bin gûne elfâzı mühmeleleri vardır, âbı tâb vererek kendüler söyleyüp yine kendileri anlar ammâ beyne'n-nâs yine meşhûrı âfâk olan kelimâtlar ile tekellüm dahi ederler. Dobruca ve Deliorman kavmi birer gûne başka kavmdir. Lâkin şecî' ü bahâdır yiğitleri olur. Âkıbetleri hayr ola. Bu Dobruca içinde on gün deverân ü seyerân edüp cümle ahvâllerine vâkıfı esrâr olduğumuzdan sonra Güğümlü köyünden kalkup yine cânibi şimâle ma'mûr [u] âbâdân kurâlar aşup".

[17] "Netîcei merâm köşe köşe oba ber-oba Yürükân ve Çıtakân kavmi içre kırk gün tamâm zevk edüp." Bk. Evliya Çelebi, Seyahatnâme, III. Kitap, s. 222-223.

[18] Machiel Kiel, "Osmanpazarı", *DİA*, c. XXXIV, 2007, s. 1-2.

[19] Mete Esin, Rumeli Çıtakları/Çitakları hakkında şu bilgiyi verir:
"… Gene Türk topluluğu olarak bir de Rumeli'nin Çitakları bilinirler. Daha çok Bulgaristan-Deliorman'da olmak üzere, Makedonya tarafında da Türk soyundan Çitaklara rastlanmaktadır. Yahut da, bunlar artık büyük oranda Türkiye'ye

Türkiye'de Çıtak Adındaki Yerleşmeler

Yörükân'ın yukarıda değinilen açıklamalarında da yer aldığı üzere, Orta Asya'dan göç eden Çıtakların büyük kısmı Hazar- Tuna yolu ile Balkanlara yerleşmiş; küçük bir kısmı da güneye inip Anadolu'ya yerleşmiştir. Bunlara Balkanlardan Osmanlı'nın çekilişi ile Anadolu'ya göç eden bir kısım Çıtak toplulukları ve bunlar tarafından kurulan yerleşmeleri de ilave etmek gerekir. Yukarıdaki her iki açıklama ışığında Çıtak isimli topluluğun/boyun Türkiye sınırlarına yerleşmesinin tarihini Osmanlı öncesi ve Osmanlı idaresi, hatta sonrası dönem olmak üzere üç evreye ayırmak mümkündür.

Günümüz Türkiye sınırlarında doğrudan Çıtak (Çitak) adı taşıyan az sayıda da olsa yerleşme birimi ismine rastlanmaktadır. *Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri*'nden yapılan tespitlere göre Türkiye sınırları içinde günümüzde; 7 Çıtak, 1'er adet de Çitak, Çıtaklı, Çıtaklar adında olmak üzere, toplam 10 köy/mahalle bulunmaktadır. Bunların isimleri ve bağlı oldukları idari birimler şu şekildedir:

Tablo 1: Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri'nde Çıtak isimli Yerleşim Birimleri[20]

Yer Adı	Bağlı Olduğu Yer	Birim Tipi
Çıtak	Balıkesir Bigadiç-İlçe Merkezi	Mahalle
Çıtak	Bitlis-Güroymak	Köy
Çıtak	Elazığ-Karakoçan	Köy
Çıtak	İzmir-Aliağa-İlçe Merkezi	Mahalle
Çıtak	Manisa-Akhisar-İlçe Merkezi	Mahalle
Çıtak	Denizli-Çivril-İlçe Merkezi	Mahalle
Çıtak	Bartın-Merkez-Akbaba	Bağlı
Çitak	Gümüşhane-Şiran-Başköy	Bağlı
Çıtaklı	Kastamonu-Cide-Konuklar	Bağlı
Çıtaklar	Bolu-Merkez-Ericek	Bağlı

Türkiye sınırlarına yerleşen Çıtak topluluklarının tamamı, muhtemelen yerleştikleri köy ya da kasabalara hep kendi boy isimlerini vermemişlerdir. Bunların bir kısmı Anadolu'daki diğer yerleşme birimlerindeki halk ile karışmış ve kaynaşmış; bir kısmı

göçmüşlerdir. Topluluğa Türkiye'de daha çok Çıtak denirken, Rumeli için ise tamamen Çitak adı kullanılmaktadır. Tarihçiler, Deliorman Çitakları için iki görüş ortaya koymaktadırlar: Gene bir Türk topluluğu olan Deliorman Gacallarıyla Çitakların aynı oldukları veya onlara yakın başka bir Türk öbeği oldukları..." https://www.antoloji.com/nedir/citak/sayfa-2/ (Erişim Tarihi: 01.10.2017).

[20] https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx (Erişim Tarihi: 28.07.2018).

da topluluklarının/boylarının adını yerleşmelerine isim yapmışlardır. Mehmet Eröz, *Doğu Anadolu Türklüğü* isimli eserinde, Çıtak ismindeki yerleşme birimlerden bahsederken; Bitlis'e bağlı Çıtak ve Elazığ-Karakoçan'a bağlı Çıtak köylerine de değinmiş ve Çıtaklar hakkında bazı tespitlerde bulunmuştur. Bu ifadeleri kısmen de olsa diğer Çıtak yerleşmelerine de teşmil etmek mümkündür.[21] Eröz, Çıtakları açıklarken şu ifadeleri kullanmıştır:

"Selanik'te, bilhassa Langaza taraflarında ve Bulgaristan Türkleri içinde "Çıtak"lar kalabalık bir nüfus teşkil ederler. Oğuzlardan olabileceği gibi, diğer Türk uruklarından da olabilirler. Rumeli Türklerine ve Dinar Türkmenlerine göre "Çıtak" "kavgacı, geçimsiz" anlamına gelmektedir. "Çıtak insan, çıtak kadın" deyimleri de bilinmektedir. Manisa'da bir Çıtak köyü vardır. Doğu Anadolu'daki "Çıtak" köylerini kuranlar, Rumeli'ye ve Ege'nin çeşitli yerlerine dağılmış olan "Çıtak" oymaklarıdır".

Çubuk ve Kızılcahamam İlçelerinde Yıldırım/Çıtak Köyleri/Mahalleleri

Çıtak ve Çıtaklar dendiğinde, toplu yerleşim birimleri gözönüne alındığında, Türkiye'de ilk akla Ankara'nın Kızılcahamam ve Çubuk ilçelerine bağlı bazı köyler gelir. Burada, kendilerini Yıldırım köyleri ya da ahalisi olarak da isimlendiren bu yerleşmeler ve buralarda yaşayan halk hakkında kısaca bilgi verilecek ve kendilerini niçin bu şekilde tanımladıkları sorusuna cevap bulmaya çalışılacaktır. Günümüzde Ankara iline bağlı Çubuk ve Kızılcahamam ilçeleri, Osmanlı döneminde Ankara sancağının Çubukâbâd/Çubuk kazası (1463 yılı tahririnde Binari İli denen [Şorba=Güvem ve Pazar çevresi] idari birim ile birlikte bir kaza), Yabanâbâd ile Çubuk kazaları arasında yer alan Şorba kazası (16. yüzyılın son çeyreği ile 1871 yılları arasında Kızılcahamam'ın Pazar ve Güvem adındaki eski nahiyelerinin olduğu bölge) ve Yabanâbâd (Kızılcahamam-Çamlıdere) kazasının tarihî sınırları içinde yer almaktır. Yıldırım/Çıtak köyleri daha çok Şorba ve Çubuk sınırları içinde yer almıştır. 19. yüzyılın son çeyreğinde Şorba'nın Yabanâbâd'a bağlanması ile bu köylerin bir kısmı da bu kazaya bağlanmıştır. 16. yüzyılın son çeyreğine kadar Çubukâbâd'ın sınırı, kuzey, kuzeybatı ve batı istikametinde Kızılcahamam'ın önünden akan Koca çay (Hamam çayı)'a, Kargasekmez sırtlarına, Kurtboğazı Barajı çevresine ve günümüzde Kahramankazan (Murtazaâbâd) ilçesi sınırlarına kadar uzanmaktaydı. 16. yüzyılın sonlarında Çubukâbâd ve Yabanâbâd arasında Şorba kazası idari yapıda yerini almıştır. Yukarıda değinildiği üzere bu kaza

[21] Mehmet Eröz, *Doğu Anadolu Türklüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 2015.

daha sonra Yabanâbâd/Kızılcahamam-Çamlıdere kazasına dahil edilmiştir. Günümüzde Çubuk ve Kızılcahamam arasındaki bölgede, 15-16. yüzyıllarda ise Çubuk kazasının sınırlarında kalan Aydos, Hodulca, Kavak, Şorba, Mire dağlarından oluşan dağlık bölgede- bu bölgedeki dağlara halk arasında Yıldırım dağları da denilmektedir- yer alan köylere, genel olarak "Çıtak Köyleri" ve "Yıldırım Köyleri" denilmektedir.[22] Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile bu köyler artık Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin birer mahallesi olmuştur. Bu köyler için bu çalışmada mahalle denilecektir. Çıtak/Yıldırım köyleri/mahalleleri ahalisi, bir şekilde geçmişlerini/tarihlerini Yıldırım Bayezid ile Timur arasında yapılan 1402 Ankara Savaşı'na kadar götürmekteler ve kendilerini günümüzde de Yıldırım Bayezid taraftarı topluklar olarak tanımlamakta ve irtibatlandırmaktadırlar. Bu konuda halk arasında nerdeyse her köy için çeşitli sözlü rivayetler dolaşmaktadır.

Kızılcahamam ve Çubuk çevresinde Çıtak ya da Çitak denilince, yazılı kaynaklardan ziyade, halk arasındaki yaygın rivayetlere dayanan çeşitli anlatımlar söz konusudur. Bunlardan birkaçına burada yer vermek yerinde olacaktır.

Çıtak veya Çitak nedir sorusunun sorulduğu bir internet web sayfasında, konuya farklı kişiler tarafından çeşitli cevaplar verilmiştir. Konu ile ilgili soruya cevap verenlerden birisi de Mete Esin'dir. Esin Çıtak kelimesini ve ismini şu şekilde izah etmiştir: [23]

"Çıtak veya Çitak nedir? Çıtak veya Çitak deyince, Ülkemizde ilk akla gelen Ankara-Kızılcahamam ilçesidir. Asıl olan ise, en yaygın bu yörede yaşayan Türk aslından bir topluluktur. Öte yandan, ülke coğrafyasının şurasında-burasında adı Çıtak olan küçük bazı yerler vardır. Bunlarla Çıtak toplumunun bir bağı düşünülebilir mi, yoksa aynı veya ayrı kökten gelen adlarından başka ortak yanları yok mudur? Bu husus şimdilik cevaplanabilmiş değildir".

Kızılcahamam-Çubuk bölgesi Çıtaklarını tanıyan ve bilen, hatta içerinden biri olarak, bu soruya o zamana kadar edindiği/duyduğu bilgilerle cevap veren kişilerden biri de Mustafa Ömer Demir'dir. Demir konu ile ilgili soruya şu cevabı vermiştir:[24]

"Ben Çıtak'ım. Ankara Kızılcahamam'lıyım. Çıtak Kıpçak Türklerinin bir boyu olup, ağırlıklı görüşe göre, büyük kavimler göçü sırasında Balkanlara yerleşen Kıpçak Tüklerinin

---

[22] Hüseyin Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim", *Yabanâbâd'dan Kızılcahamam'a Kızılcahamam 100 Yaşında*, Editörler: Seyfettin Erşahin-Hüseyin Çınar-İ. Ethem Arıoğlu, Kızılcahamam Belediyesi Yay., Ankara 2016, s. 74-75.

[23] Çıtak nedir sorusu "Antoloji.com" web sayfasında tartışmaya açılmış; alt başlıkta "Çıtak sizce ne demek, çıtak size neyi çağrıştırıyor" sorusu sorulmuştur. Mete Esin, Çıtak veya Çitak nedir sorusunu şu şekilde izah etmektedir: https://www.antoloji.com/nedir/citak/sayfa-2/ (Erişim Tarihi: 01.10.2017).

[24] Mustafa Ömer Demir'in Çıtak nedir sorusuna verdiği cevap için bk. https://www.antoloji.com/nedir/citak/ (Erişim Tarihi 02.08.2018).

Türklük ve İslamlığını korumuş Deliorman bölgesi Türkleridir. Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı ordusu ile Anadolu'ya gelenlerin Deliorman(ın) iklim ve tabiatına benzemesi nedeniyle Ankara Kızılcahamam bölgesinde yerleşmişlerdir. Uzun boylu, iri, sert mizaçlı, ciddi, sabırlı, çalışkan, ağırbaşlı, Türklük ve İslamlıklarına önem veren insanlardır. İçlerinden vatan haini hiç çıkmamıştır".

Sami Şener de aynı yerde Çıtak sorusuna şu cevabı vermiştir:[25]

"Çıtak kelimesinin aslı Çiti-ak olup yani giydikleri elbiseleri beyaz renkli demek oluyor. Benim edindiğim bilgiye göre Türkmenlerin Kızılcahamam dolaylarında yerleşik bir kolu olup Çamlıdere ve Alakoç mevkiinde Çıtaklar bulunmaktadır".

Ebrar Sena Karakoç ise aynı soruya şu cevabı vermiştir: [26]

"Ben Ankaralıyım. Çıtak Ankara'nın Çubuk ve Kızılcahamam yöresindeki Yıldırım köylerinde yaşayan dağ köylülerine denir. Yani bir Çitak olarak öyle biliyorum. Rumeli göçmeniyiz. Ankara savaşından kalan asker topluluğu.. ama daha net bilgi öğrenmek isterim".

Yabanabad Kızılcahamam ve Köyleri Derneği Genel Başkanı Selim Şenol, *"Bölge insanımızın kimliği için kullanılan Çıtak kavramı hakkında, herkes kendine göre kanaat ve yorumlarda bulunmaktadır. Bu kafa karışıklığına son vermek üzere; ben rivayetlerden uzak, sağlıklı olduğunu düşündüğüm bilgilerle durumu değerlendirecek ve kanaatimi belirteceğim"* ifadelerini kullanarak, yaptığı bu genel giriş altında, Çıtak ve Çıtakların kimler olduğunu, yukarıda da kısmen değindiğimiz görüşleri, yedi başlık altında bir araya getirmiştir. Şenol, Rumeli'den gelen Çıtak Türkleri ile Kızılcahamam ve çevresindeki Oğuz Türklerine ait yerleşmeler hakkında da bir değerlendirme yapmış; sonuç olarak da eski adı Yabanâbâd olan günümüzün Kızılcahamam ve Çamlıdere ilçelerini oluşturan halkın ekseriyetinin Oğuz Türkmen olduğunu, çok azının Çıtak Türkleri olduğunu ileri sürmüştür.[27] Şenol açıklamasının devamında şu ifadelere yer vermiştir:

"1402 yılında yapılan Ankara Savaşı için gelen Osmanlı Rumeli kuvvetleri arasında bulunan Sultan Yıldırım Beyazıt'ın kayınbiraderi Sırp Stefan Lazereviç komutasındaki Sırp birliklerle Balkanlardan gelen Çıtak Türkleri'nin savaştan sonra geri dönmeyip, buralara yerleşmeleri sonucunda bunlara Çıtak denilmesi çokça ileri sürülen bir görüştür. Yıldırım Çatak ve Berçin Çatak köylerinin varlığı bunu görüşü kısmen makul gösterse de genel isimlendirme için çok yetersizdir. Yine Timur ile beraber Anadolu'ya gelen Çıtak'ların Ankara

---

[25] Sami Şener'in Çıtak sorusuna cevabı için bk. https://www.antoloji.com/nedir/citak/ (Erişim Tarihi 02.08.2018).

[26] Ebrar Sena Karakoç'un Çıtak sorusuna cevabı için bk. https://www.antoloji.com/nedir/citak/ (Erişim Tarihi 02.08.2018).

[27] Selim Şenol, "Çıtak mıyız???", *Soguksuhaber.com*/23 Haziran 2016 Perşembe, http://www.soguksuhaber.com/kizilcahamam-haberleri/citak-miyiz-h3801.html (Erişim Tarihi: 05.08.2018).

Savaşı'ndan sonra çevreye yayıldıklarını anlatan rivayetler varsa da o dönem kayıtlarında hiçbir bilgi yoktur.

Netice olarak: Yabanabat bölgesinde Oğuz'lardan ayrı olarak dağlık kesimlere yerleşmiş kısmi bir çıtak nüfusundan söz edilse de genel yapının yanında yok denecek kadar azdır. Bizler Çıtak değiliz. Türkmen, Danişment, Kızıloğuz, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait hemen hemen her köyde bulunan eserler bizlerin katışıksız Oğuz Türkmen olduğumuzu açıkça ortaya koymaktadır. Bu dil, şive, gelenek, görenek, kendimizi isimlendirmemiz, tanımlamamız ve yaşayışımız ile de ayrıca görülmektedir".

Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanterinde, Türkiye sınırları içinde Kızılcahamam ve Çubuk ilçelerinde, günümüzde 8 Yıldırım ismi ile başlayan (5'i Kızılcahamam, 3'ü Çubuk'ta) yerleşim birimi (mahalle/köy) bulunmaktadır. Buna bir de Kızılcahamam'a bağlı eski adı Yıldırımmuşamaha, yeni adı Olucak mahallesini de eklediğimizde, bu sayı 9'a çıkmaktadır.

Tablo 2: Günümüzde Kızılcahamam ve Çubuk'ta Yıldırım İsmini Ek Alan Mahalleler[28]

Yer Adı	Bağlı Olduğu Yer	Birim Tipi
Yıldırımaydoğan	Ankara – Çubuk- İlçe Merkezi	Mahalle
Yıldırımelören	Ankara – Çubuk- İlçe Merkezi	Mahalle
Yıldırımevci	Ankara – Çubuk- İlçe Merkezi	Mahalle
Yıldırımçatak	Ankara – Kızılcahamam- İlçe Merkezi	Mahalle
Yıldırımdemirciler	Ankara – Kızılcahamam- İlçe Merkezi	Mahalle
Yıldırımhacılar	Ankara – Kızılcahamam- İlçe Merkezi	Mahalle
Yıldırımören	Ankara – Kızılcahamam- İlçe Merkezi	Mahalle
Yıldırımyağlıca	Ankara – Kızılcahamam- İlçe Merkezi	Mahalle
Olucak / Yıldırımmuşamaha	Ankara – Kızılcahamam- İlçe Merkezi	Mahalle

Bu araştırmada kullanılan kaynaklar arasında Ankara sancağına ait tahrir defterleri, bilhassa 15-16. yüzyıl yerleşme birimlerini ve buralardaki ilk yerleşme izlerini tespit etme bakımından önemli bir yer tutmaktadır. Ankara sancağına ait elimizdeki ilk tahrir defteri 867/1463 tarihli Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki Maliyeden Müdevver Defterler içindeki 9 numaralı defterdir (MAD 9). İkinci defter 929/1523 tarihli Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki 117 numaralı Ankara sancağının mufassal tapu tahrir defteridir. Üçüncü defter ise 979/1571 tarihli Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü

[28] https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx.

Arşivi'nde bulunan 74 numaralı Ankara sancağının mufassal tahrir defteridir.[29] 19. yüzyılın ilk yarısındaki köylerin nüfuslarının ve hanelerinin tespitinde 1246/1830-31 ve 1258/1842 tarihli nüfus defterlerinden yararlanılmıştır.[30] Şorba kazasına bağlı köylerin temettuat vergilerinin kaydedildiği 1256/1840 tarihli temettuat defterleri için de Ahmet Nezihi Turan'ın *Yabanâbâd Tarihini Ararken*[31] başlıklı çalışmasındaki köyler ve hane sayısı kullanılmıştır.

Çubuk, Şorba ve Yabanâbâd kazalarının 15-16. yüzyıllara ait tahrir defterlerindeki kayıtlarda Yıldırım ismini ön ya da arka ek alan herhangi bir yerleşme birimine rastlanmaktadır. Bu bölgedeki köylerden bazılarının isimlerinin başına ya da sonuna Yıldırım ismini ek almaları 19. yüzyıl kayıtlarında karşımıza çıkmaktadır. Daha önce, bilhassa 15-16. yüzyıllarda Yıldırım ismini ek olarak kayıtlarda yer alan bu köyler, neden 19. yüzyılda böyle bir isimlendirmeye ve Yıldırım ile kendilerini irtibatlandırmaya gitmişlerdir. Bu sorunun cevabın şimdilik veremiyoruz.

Osmanlı Devleti'nin ilk nüfus sayımının yapıldığı 1830-1831 yıllarında Ankara'nın Şorba kazasında isminin başında ya da sonunda Yıldırım ismi alan köyler dikkati çekmektedir. Aynı yıla ait Çubuk kazasının köyleri içinde Yıldırım ismi alan köy bulunmamaktadır. Bölgedeki Yıldırım köyleri Şorba'ya bağlıdır:

1830-31'de Şorba kazasına bağlı köyler şunlardır:

Uçarı, İçviran, Ciğir, İğdir, Ağcaviran, Aşağı Karaviran, Saraç, İğdir, Çeştepe, Pazar, Otacı Şeyhi, Otacı, Başviran, Kösten, Kınık, Yukarı Karaviran, Akdoğan, Üçbaş, Taşlı Şeyh, Kırköy, Çukurca, Bayır, Akçakilise, Aşağı Çanlı, Ağsak, Zemiler (Zımmiler), Ahiler, Çiğirler, Oğlakçı Mahallesi-Ciğirler, Saray Mahallesi-Ciğirler, Çukurviran, Kavaközü, Ilıcalar, Hıdırlar, Kasımlar Mahallesi-Hıdırlar, Menteşeler Mahallesi-Hıdırlar, Güğem Mahallesi-Hıdırlar, Kilise, Yukarı Çanlı, Salın, Gürci, Eğerli Alviran, Eğerli Dere, Eğerli Kuzviran, Eğerli Baş, Yıldırım Uluağaç, Yıldırım Karaçam, Aydoğan, Yıldırım Kuzviran (Kuzören), Yıldırım Evci, Yıldırım Dere, Yıldırım Alviran (Alören/Elören), Yıldırım Çatak, Yıldırım Evegiren, Yıldırım Yağlıca, Yıldırım

---

[29] 1523 ve 1571 yılı kayıtları için Hüseyin Çınar ve Osman Gümüşçü'nün *Osmanlıdan Cumhuriyete Çubuk Kazası*, Bilge Yayınevi, Ankara 2002, başlıklı çalışması kullanılmıştır.

[30] BOA, *NFS.d.*,1793.3. Defterin başında yer alan köylerin listesi. Şorba kazasındaki köy isimleri için bk. Hüseyin Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim", *Yabanâbâd'dan Kızılcahamam'a Kızılcahamam 100 Yaşında*, Ed. Seyfettin Erşahin-Hüseyin Çınar-İ. Ethem Arıoğlu, Kızılcahamam Belediyesi Yay., Ankara 2016, s. 77-78. Şorba ve Çubuk kazasındaki köy isimleri için bk. *Osmanlı Nüfus Defterlerinde Ankara*, Haz. Erdinç Şahin vd., c. 2, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 2016, s. 32,41, 364-365. Çubuk kazasındaki köyler için ayrıca bk. Hüseyin Çınar-İsmail Kıvrım, *1842 Tarihli Çubuk Kazası Nüfus Defteri*, Çubuk Belediyesi Yay., Ankara 2016.

[31] Ahmet Nezihi Turan, *Yabanâbâd Tarihini Ararken*, Kızılcahamam Belediyesi Yay., Ankara 1999, s. 174-176.

Demirci, Yıldırım Muşamaha (Olucak), Yıldırım Hacılar, Yıldırım Sofular, Yıldırım Viran (Ören), Yıldırım Turpözü, Nefs-i Semerözü (Merkez), Kıran, Karga, Dodurga, Bayındır.[32]

Yukarıdaki köyler içinde 15 köy ya isminin önünde ya da sonunda Yıldırım ismini ek olarak almıştır. Burada Yıldırım ismini ek almayan köyler içinde de kendini Çıtaklar ve Yıldırım Bayezid ile irtibatlandıran köyler de vardır. Aşağıda bunlara da değinilecektir. Şorba kazasının 1840 tarihli temettuat defterinde Yıldırım ismini ek olarak alan köyler şunlardır: Yıldırım Alviran, Yıldırım Çatak, Yıldırım Demirci, Yıldırım Dere, Yıldırım Evci, Yıldırım Hacılar, Yıldırım Karaçam, Yıldırım Muşamaha (Olucak), Yıldırım Evegiren, Yıldırım Sofular, Yıldırım Uluağaç, Yıldırım Viran (Ören). Bu tarihte, yaklaşık 10 yıl önceki kayıttan 2 köy, Yıldırım Turpözü, Yıldırım Kuzviran (Kuzören) yer almazken, Yıldırım Yağlıca ise Yıldırım ismi eklenmeden vergi defterinde yer almıştır.[33]

Geçmişte 15-16. yüzyıllarda Çubuk kazasına, 16. yüzyılın son çeyreğinden 19. yüzyılın son çeyreğine kadar Şorba kazasına bağlı olan, ama günümüzde Çubuk ve Kızılcahamam ilçeleri arasında paylaşılmış olan Yıldırım köylerinden Yıldırım Hacılar, Yıldırım Demirciler, Yıldırım Yağlıca, Yıldırım Ören, Yıldırım Muşamaha (Olucak), Yıldırım Evegiren ve Yıldırım Çatak köyleri bugün Kızılcahamam'a; Yıldırım Evci, Yıldırım Dereköy, Yıldırım Aydoğan, Yıldırım Elören, Yıldırım Uluağaç, Yıldırım Karaçam ise Çubuk'a bağlıdır. 1840'ta Şorba'ya bağlı olan Yıldırım Sofular ise günümüze ulaşmamıştır. A. N. Turan, bu köylerin isimlerindeki "Yıldırım" ön ekinin Ankara savaşında Yıldırım Bayezid ordusundan muharebe sonunda buraya çekilen birliklerin hatırasını yaşatmak için 1840'lardan önce verildiğini belirtmiştir.[34]

Yıldırım köyleri ile aynı bölgede, özellikle Işık Dağı ve çevresindeki köylerden bazılarına Çıtak adının verilmesi, Yıldırım adı kadar dikkat çekicidir. Çeşitli kaynaklarda Çıtak ismi, yukarıda da belirtildiği üzere farklı şekillerde izah edilmiştir. Şu durumda, Rumeli'den/Balkanlar'dan bu çevreye çok sayıda göçmen gelmiştir ve bunlardan dolayı bu isim bu çevrede kullanılıyor olabilir.[35] Çıtakların Timur ile beraber Anadolu'ya geldikleri ve Ankara Savaşı'ndan sonra çevreye yayıldıkları yönünde bir görüş varsa da Timur'u anlatan eserlerde böyle bir kayıt yoktur. Ancak bu çevrede yaygın olan görüş, Çıtakların Yıldırım Bayezid' in ordusunda Rumeli kuvvetleri içinde yer aldıkları ve

---

32 Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a", s. 75-76.

33 Turan, *Yabanâbâd Tarihin*, s. 174-176.

34 Turan, *Yabanâbâd Tarihin*, s. 75. Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 92-93.

35 Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 93.

savaştan sonra dönmeyip bölgede kalmış olabileceğidir. Bu görüş daha makul görünmektedir.

Yıldırım Köylerinin Dernekleşmesi

Günümüzde Ankara'nın Çubuk ve Kızılcahamam ilçeleri sınırları içinde yer alan 17 mahalle/köy (eskiden köy iken şimdi mahalle olan), kendilerini "Yıldırım Ahalisi" olarak tanımlayıp, 2002 yılında *Yıldırım Ahalisi Sosyal Dayanışma Yardımlaşma ve Kalkındırma Derneği/Yıldırım Ahalisi Derneği/YILDER* çatısı altında bir araya gelmişlerdir. Günümüzde üye sayısı 21 mahalle/köye ulaşan derneğin kuruluş amacı, Ankara'nın Çubuk ve Kızılcahamam ilçeleri sınırında bulunan Yıldırım köylerine hizmet olarak tanımlamıştır. Gerek bu dernek gerekse bölge halkı tarafından bu bölgenin tarihi genel itibarıyla 1402 Ankara Savaşı'na dayandırılır. Yıldırım Bayezid'in ordusunu Ankara'nın kuzeyi olan bu bölgeden geçirdiği ve burada konuşlandırdığı ileri sürülür. Çubuk Ovası'nın kuzeyinde Karagöl mesire alanının çevresinde bulunan köylerin Ankara Savaşı'ndan sonra Yıldırım Bayezid'in askerleri tarafından yerleşke olarak kullanıldığı, bundan dolayı bu yerleşim yerlerine genel olarak Yıldırım Ahalisi denildiği ve derneğin ismini de buradan aldığı belirtilir. Yıldırım Ahalisi adı ile dernekleşen mahallelerde/köylerde yaşayan halka, çevredeki halk tarafından da Çıtak denilir. Böylece Yıldırım ve Çıtak isimleri bu bölgede ve bölge ahalisi nezdinde bir araya gelmiştir.[36]

Tablo 3: Çubuk İlçesinde Yıldırım Ahalisi Derneği Mahalleleri/ Köyleri

Çatköy	Saraycık
Durhasan	Uluağaç
Karaçam	Yaylak
Kışlacık	Yeşilkent (Ahurköy)
Kızılören	Yıldırım Aydoğan
Kuruçay	Yıldırım Elören
Nusratlar	Yıldırım Evci
	14 Mahalle/Köy

[36] http://www.cubukhaber.com/yildirim-ahalisi-derneginden-2-guz-senligi-5969h.htm.

Tablo 4: Kızılcahamam İlçesinde Yıldırım Ahalisi Derneği Mahalleleri/Köy**leri**

Yıldırım Ören	Yıldırım Çatak
Yıldırım Demirciler	Yıldırım Hacılar
Yıldırım Yağlıca	Yıldırım Olucak
	6 Mahalle/Köy

Çubuk'taki Yıldırım Ahalisi Köyleri

Çatköy/Çatokçular: Çatköy (Çat köyü) ile ilgili Osmanlı dönemine ait ilk kayıt, Ankara sancağının günümüze ulaşan H.867/M.1463 tarihli Ankara sancağına ait ilk tahrir defterinde Binâri İli/Çubuk sınırları içinde yer almaktadır. Çat köyü bu kayıtta İsmail, Eyne Bey, İvaz ve Hüseyin'in ortak tasarruf ettikleri tımar toprağıdır. Çat köyünde bu yılda, biri imam olmak üzere 14 hane kayıtlıdır.[37] Çat köyünde 1523'te 18, 1571'de 44 hane kayıtldır.[38] 1463 yılı öncesi iskân yeri olan bu köy, "Çatak" adı ile de anılmış ve Ova Çayı'na karışan Koca dere yatağındadır. Çubuk ilçe merkezine uzaklığı 25 km.'dir.[39] Günümüzde Çatköy ve Okçular, Çatokçular adı ile bir yerleşme birimine/mahalleye dönüştürülmüştür. Çatokçular'ı oluşturan Çatköy Aşağı Mahalle, Okçular da Yukarı Mahalledir. Çatköy ve Okçular olarak bilinen bu iki yerleşme biriminin geçmişi, Yıldırım Bayezid'e ve Ankara Savaşı'na kadar götürülmektedir.[40]

Durhasan: 1463 yılı tahririnde Turasanlu olarak kaydedilen bu köy, bu tarihte 11 hane olup, hisar eri Yörgenç oğlu Mahmud'un tımarıdır. Bu köyün içinde yer alan bir çiftlik yer de bir diğer hisse olarak Ulak İlyas'ın ve hisar erleri Hızır, Mehmed ve Tursun'un tımarıdır.[41] 1463 yılı öncesi iskân yeri olan bu köy, 1523'te 23, 1571'de 62 hane olup, kayıtlarda Turasan olarak yer almıştır.[42] Osmanlı dönemi kayıtlarında "Turasanlu", "Turasan" ve "Torhasan" adı ile yer alan bu mahalle, Çubuk merkeze 18 km

[37] 1463'te "Karye-i Çat, tımâr-ı mezkûrun (İsmail ve Eyne Beg ve İvaz ve Hüseyin). *MAD 9*, varak (v.) 119a.

[38] Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 103.

[39] Abdülkerim Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2008, s. 135.

[40] Çatokçular mahallesi, kuzeyde, Çubuk ilçesine 25 km uzaklıkta, Çatköy ve Okçular Köyü (*Hacılar Okçular Köyü'nden ayrı*) adlarıyla iki mahalleden oluşmaktadır. Halk arasındaki, rivayetlere dayanan yaygın görüşe göre; mahallenin adı ve kuruluş tarihi 1402'de Timur ile Yıldırım Bayezid arasında yapılan Ankara Savaşı'na dayanmaktadır. Okçular adı da, Yıldırım'ın okçu askerlerinden birkaçı (6 asker, mahallede de 6 ayrı soy kök vardır), bugün Okçular mahallesi (köyü) diye bilinen yere yerleşmişler. O tarihte tamamıyla ormanlık, dağlık, kayalık, olan, nispeten aşağı mahalleye (Çatköy) göre daha yüksekte yer alan, yayla havasındaki bu yere Yıldırım'ın okçu askerlerinin yerleşmesi sonrasında burası Okçular diye isimlendirilmiştir. http://www.wiki-zero.co/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvw4dhdGvDtnksX8OHdWJ1aw (Erişim Tarihi: 06.08.2018).

[41] "Karye-i Turasanlu, tımar-ı Mahmud veled-i Yörgenç, hisar eridir". *MAD 9*, v. 120b. "Karye-i Turasanlu, hisse-i Ulak İlyas tımar-ı Hızır ve Mehmed ve Arsun. Hisar erleridir". Turasanlu'nun bu hissesinde bir çiftlik yerdir. Taşradan ekilür. V.121a.

[42] Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s.105.

uzaklıkta olup, Koca dere yatağının yamaçlarında, "Kavşakkaya Barajı"nın yakınındadır.[43] Bu mahalle/köy halkı da kendilerini Yıldırım Bayezid ve Ankara Savaşı ile irtibatlandırmaktadırlar.

Karaçam: 1463 yılı tahririnde Karaçam köyü tımar olarak iki ayrı hisse olarak kaydedilmiştir. Bu köy 1523'te 6, 1571'de 11 hanedir.[44] Yıldırım bölgesi köylerinden olan Karaçam'da iskan 1463 yılı öncesine gitmektedir. Bu köy, rivayete göre Anadolu'ya Asya'dan gelen Kıpçak Türklerinden Çıtak Boyuna ait aileler tarafından kurulmuştur.[45] 1830-1831 nüfus sayımında[46] ve vergi amaçlı tutulan 1840 tarihli temettuat defterlerinde[47] Karaçam köyü Ankara'nın Şorba kazasına bağlı "Karaçam-ı Yıldırım/Yıldırım Karaçam" olarak kaydedilmiştir. 16. yüzyıl kayıtlarında kullanılmayan Yıldırım ismi, 19. yüzyıl kayıtlarında bu köyün adı ile yer almaya başlamıştır. Bu köyler kendilerini Yıldırım köyleri olarak isimlendirmişlerdir. Karaçam köyü, Uluağaç köyü ile birlikte 1928 yılında idari olarak Kızılcahamam'dan alınarak Çubuk kazasının merkez nahiyesine bağlanmıştır.[48]

Kışlacık: Kışlacık köyü 1463 yılı tahririnde Mehmed Divâne oğlu Yusuf'un tımarı olarak kaydedilmiştir. Bu köyün, I. Murad (Hüdavendigar) zamanında da Yusuf'un dedesi Osman'ın tasarrufunda olduğu belirtilmiştir. Bu kayda göre Kışlacık köyü Yıldırım Beyazıd döneminden ve Ankara Savaşı'ndan önce vardır ve tımar olarak tasarruf olunmaktadır. Kışlacık köyü 1463'te 15, 1523'te 18, 1571'de 34 hanedir.[49] Kışlacık, heyelan dolayısıyla, eski yerinden İğbek dere yatağına, çevre köylere giden yol üzerine taşınmıştır. Çubuk merkeze uzaklığı 27 km.'dir. Orman bitişiği yerleşmelerdendir. [50]

Kızılören: Yıldırım bölgesi yerleşmelerinden olan Kızılören mahallesi/köyü Osmanlı döneminde Kızılviran olarak kayıtlarda yer almıştır. Cumhuriyet döneminde "Viran" isimli ya da içinde "Viran" eki olan yerleşme birimleri Ören olarak değiştirildiğinden, bu mahalle/köy Kızılören olarak değiştirilmiştir. Kızılören köyü 1463 yılı tahririnde Ali Doğancı oğlu Hüseyin'in tımarı olarak kaydedilmiştir. Bu köy I. Murad zamanında da Beg Kulu'nun tasarrufundadır. Bu kayda göre Kızılviran/Kızılören köyü,

---

43 Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 137.

44 Karye-i Karaçam, *MAD 9*, v. 116a, 117b; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası…, s.104.

45 Taylan Köken, Çubuk İlçesi Tarihi ve Arkeolojisi, s.23. https://www.academia.edu/10474908/Ankara_-%C3%87ubuk_Tarihi_ve_Arkeolojisi (Erişim Tarihi: 06.08.2018).

46 Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a", s. 77-78.

47 Turan, *Yabanâbâd Tarihini*…, s. 174-176.

48 Hüseyin Çınar, "Osmanlı'dan Günümüze Çubuk Kazasının İdari Yapısı", *Bütün Yönleriyle Çubuk ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu (9-10 Ekim 2015)*, ed. Hüseyin Çınar-Tekin Önal, Çubuk Belediyesi Yay., Ankara 2016, s. 61.

49 *MAD 9*, v.113a-b.; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 104.

50 Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 143.

Yıldırım Bayezid'den önce de vardır. Kızılviran köyü 1463'te 12, 1523'te 20, 1571'de de 46 hanedir. [51] 1463 yılı öncesi iskân yeri olan Kızılören'in Çubuk merkeze uzaklığı 35 km. olup, orman bitişiği yerleşmelerdendir. [52]

Kuruçay: 1463 yılı tahririnde Kuruçay köyü Ahmed isimli şahsın tımar olarak tasarrufundadır. Bu köyün I. Murad zamanında da Ahmed'in dedesi Osman'ın tasarrufunda olduğu kayıtlarda yer almıştır. Kuruçay, 1463'te 13, 1523'te 19, 1571'de de 72 hanedir.[53] Çubuk merkeze uzaklığı 20 km. olan Kuruçay'ın, "Kale" ve "Aktepe" mevkilerinde eski yerleşmeleri vardır. Orman bitişiği yerleşmelerdendir. [54]

Nusratlar: Osmanlı dönemi tahrir defterlerinde Kızılnusret, 19. yüzyıl nüfus ve vergi defterlerinde de Nusratlar olarak kaydedilen bu mahalle/köy, 1463 yılı tahririnde Turasan Bey'in tımar olarak tasarrufundadır. Diğer köyler gibi I. Murad zamanına atıf yapılmamıştır. Bu da bize Kızılnusret köyünün I. Murad döneminden sonra kurulduğuna işaret etmektedir. Bu köy 1463'te 7, 1522'de 18, 1571'de de 55 hanedir.[55] Kızılnusret, Nusretler ve Nusratlar olarak bilinen bu mahalle/köy, Yıldırım bölgesi yerleşmelerdendir. Çubuk merkeze uzaklığı 35 km. olup, orman bitişiğindedir.[56]

Saraycık: 1463 yılı tahririnde Saraycuk olarak kaydedilen bu köy, bu dönemde Süle oğlu Seydi'nin tımarıdır. Aynı yerde yer alan bilgiye göre, Saraycık köyü I. Murad zamanında Süle'nin tımar olarak tasarrufundadır. Bu bilgi Saraycık mahallesinin/köyünün Yıldırım Bayezid döneminden önce kurulduğunu ortaya koymaktadır. Köyün isminden bu köyde küçük çapta bir saray olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Saraycık köyü 1463'te 15, 1522'de 15 ve 1571'de de 49 hanedir.[57] 1463 yılı öncesi iskân yeri olan Saraycık'ın Çubuk merkeze uzaklığı 19 km. olup, orman bitişiği yerleşmelerdendir. [58]

Uluağaç: 1463, 1522 ve 1571 yılı tahrir defterlerinde Uluağaç adında bir köy adına rastlanmamaktadır. Ancak 1522 ve 1571 yılı tahrirlerinde Pulluağaç adı kayıtlarda yer almaktadır. Uluağaç'ın bu dönemde Pulluağaç olarak kayıtlarda yer aldığı düşünülmektedir. Bu köy 1522'de 12, 1571'de 21 hanedir.[59] 19. yüzyıl kayıtlarında

---

51 *MAD 9*, v.120a.; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 104.

52 Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 144.

53 *MAD 9*, v.113a.; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 104.

54 Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 145.

55 *MAD 9*, v.110b.; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 104.

56 Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 148.

57 *MAD 9*, v.128b.; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 105.

58 Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 150.

59 Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 105; Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 154.

Pulluağaç adına rastlanmazken, Uluağaç adı kayıtlarında yer almıştır. 1830-1831 nüfus sayımında[60] ve vergi amaçlı tutulan 1840 tarihli temettuat defterlerinde[61] Uluağaç köyü Ankara'nın Şorba kazasına bağlı "Uluağaç-ı Yıldırım/Yıldırım Uluağaç" olarak kaydedilmiştir. 16. yüzyıl kayıtlarında kullanılmayan Yıldırım ismi, bu köy ile de 19. yüzyıl kayıtlarında yer almaya başlamıştır. Uluağaç köyü de, Karaçam köyü ile birlikte 1928 yılında idari olarak Kızılcahamam'dan alınarak Çubuk kazasının merkez nahiyesine bağlanmıştır.[62] Uluağaç köyü/mahallesi Çubuk merkeze uzaklığı 45 km. olup, orman bitişiği yerleşmelerdendir.

Yaylak: 15-16. yüzyıl tahrir defterlerinde Yalak, 19. yüzyıl nüfus ve temettuat defterlerinde Yaylak ve Yalak olarak geçen bu mahalle/köy, 1463 yılı tahririnde İlyas Bey'in hisseli tımarıdır. Bu köy, I. Murad zamanında da Kırağı Güvenç'in tasarrufundadır. Aynı yerde Yalak köyünün bir diğer tımar hissesi de Murad, Umur, Mehmed, Yakub ve Şehsuvar'ın, diğer bazı köylerle birlikte tasarrufundadır. Yalak köyü 1463'te 18, 1522'de 22 ve 1571'de 36 hanedir.[63] Halk arasındaki yaygın görüşe göre burası, 1402 Ankara Savaşı'nda Yıldırım Bayezid'in ordusunun hayvanlarına yayılma yeri tayin edilmesinden dolayı Yaylak olarak isimlendirilmiştir. O günden sonra savaştan kalan askerlerin burada kalmasıyla, bu mahallenin/köyün kurulduğu ileri sürülür.[64] Ancak Yalak/Yaylak'ın I. Murad zamanında tımar toprağı olması, bu mahallenin/köyün kuruluşunun Yıldırım Bayezid'den önce olduğunu ortaya koymaktadır. Ama varolan bir yerleşmeye, Yıldırım'ın ordusundan kalanların yerleşmesi de mümkündür. Günümüzde Yaylak olarak bilinen bu mahallenin Çubuk merkeze uzaklığı 25 km'dir. Bu mahalle de orman bitişiği yerleşmelerdendir.[65]

Yeşilkent (Ahurköy): Osmanlı dönemindeki kayıtlarda Ahur olarak kaydedilen bu köyün adı yakın zamanda Yeşilkent olarak değiştirilmiştir. 1463 yılı öncesi iskân yerlerinden ve Binari ili topraklarından olan Ahur /Yeşilkent mahallesi Koca dere yatağında olup, ilçeye uzaklığı 27 km.dir.[66] 1463 yılı tahririnde Ahur köyü (Karye-i Ahur) Süleyman Bey oğlu Turasan Bey'in tımar olarak tasarrufunda olup, öncesinde Süleyman Bey'in, I. Murad zamanında da Bahşi'nin tasarrufundadır. Ahur köyünde 1463'te 21, 1522'de 23 ve 1571'de de 50 hane kayıtlıdır. Yukarıda yer alan kayıtlardan

60 Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a", s. 77-78.

61 Turan, *Yabanâbâd Tarihini*, s. 174-176.

62 Çınar, "Osmanlı'dan Günümüze Çubuk Kazasının İdari Yapısı", s.61.

63 *MAD 9*, v. 114b, 116a; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası…, s. 106; Erdoğan, *Adım Adım Ankara*…, s. 154.

64 http://www.wiki-zero.co/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvWWF5bGFrLF_Dh3VidWs (Erişim tarihi: 07.08.2018).

65 Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 154.

66 Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 156.

bu köyün, en azından I. Murad zamanında varolduğu anlaşılmaktadır.[67] Yeşilkent/Ahurköy Mahallesi de Yıldırım bölgesi yerleşmelerdendir.

Yıldırım Aydoğan: 1463 yılı öncesi iskân yeri ve Yıldırım bölgesi köylerinden olan Yıldırım Aydoğan mahallesi/köyü, Osmanlı dönemi tahrir ve nüfus defterlerinde Aydoğan olarak kaydedilmiştir. 1463 yılı tahririnde iki ayrı hisse tımar köyü olan Aydoğan (Karye-i Aydoğan)'un bir hissesi İshak Bey oğlu İlyas Bey'in, diğer hissesi de Musud'un tasarrufundadır.[68] Aydoğan'da 1463'te 6, 1522'de 10, 1571'de de 47 hane kayıtlıdır.[69] Bu köy, 15-16 yüzyıl tahrir defterlerinde önce Binari İli, daha sonra Çubuk içinde yer almış; 16. yüzyılın sonlarından itibaren de önce Şorba, sonra da Yabanâbâd kazalarına bağlanmıştır.[70] Yıldırım ismini de ek olarak kendine alan Aydoğan Mahallesi/köyü, 1953 yılına kadar Kızılcahamam ilçesinin merkez nahiyesine bağlı iken, bu tarihte 35 km uzaklıkta olduğu Çubuk ilçesinin merkez nahiyesine bağlanmıştır.[71] Yıldırım Aydoğan, çevresindeki mahallelerle, Çıtak/Yıldırım bölgesi yerleşmeler olarak kabul edilmektedir.

Yıldırım Evci: Evci ya da Yıldırım Evci ismi 15-16. yüzyıl tahrir defterlerinde yer almamaktadır. 19. yüzyıl nüfus ve temettuat defterlerinde ise Şorba kazasına bağlı bir köy olarak Evci-i Yıldırım veya Yıldırım Evci adı ile yer almıştır. Bu dönemde 2 ilâ 4 hanelik küçük bir yerleşmedir.[72] Yıldırım Evci Mahallesi/köyü, 1953 yılına kadar Kızılcahamam ilçesinin merkez nahiyesine bağlı iken, bu tarihte 40 km uzaklıkta olduğu Çubuk ilçesinin merkez nahiyesine bağlanmıştır.[73]

Günümüzde Dereköy, Aluç, Yıldırım Evci ve Kuzuören (Kuzviran/Kuzören) mahalleleri, Yıldırım Evci adı altında bir muhtarlık olarak biraraya getirilmiştir. 15-16. yüzyıl tahrir defterlerinde iki Dere köyü adına rastlanmaktadır. Bunlardan birinin adı sadece Dere, diğeri de Tımar Dere köyüdür. Alınviran/Alviran/Elören köyü ile tahrir defterinde arka arkaya kaydedilen Dere köyü, 1463 yılı tahririnde 18 hanedir. Bu tarihte bu köy, Doğan adındaki hisar erinin yarı hisse tımarıdır. Bu tarihte bu hissesi de

---

67 *MAD 9*, v. 108a; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 102.

68 *MAD 9*, v. 115a; 1463'te Karye-i Aydoğan, hisse-i Mesud, timar-ı mezkûrun (Murad ve Aziz ve Ali). v.117b. Aydoğan köyünün içinde olduğu bu timar köyleri (veya bu köylerdeki hisseler içerisinde) Buzlu, Gökçe, Egrieken, Mekki, Çit, Akçakoyunlu, Karaçam, Alınviran, Gözbaş, Salın ve Kilisa köyleri veya bunlara ait hisseler bulunmaktadır.

69 Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 102.

70 Turan, *Yabanâbâd Tarihini*, s. 174; Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a", s. 62.

71 Çınar, "Osmanlı'dan Günümüze Çubuk Kazasının İdari Yapısı", s. 62.

72 Turan, *Yabanâbâd Tarihin*, s. 174; Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim", s. 75-76.

73 Çınar, "Osmanlı'dan Günümüze Çubuk Kazasının İdari Yapısı", s. 62.

Hoşpaşa isimli sipahinin tasarrufundadır. Burada ayrıca bu hissenin I. Murad zamanında da hisar eri Doğan'ın tasarrufunda olduğu belirtilmiştir. Bu köy sonraki kayıtlarda, bulunduğu yer itibarıyla Yıldırım Dere olarak karşımıza çıkan köydür. Aynı defterde yine Binari İli'nde Tımar Dere (Tımar-ı Dere) adında bir köy daha kayıtlıdır. Birbirine yakın olan Dere köylerinden bu köy, hisar eri Hüdavendigar (I. Murad)'ın gulamı (askeri) Karaca'nın tımar olarak üzerine kayıtlıdır.[74] O dönem kayıtlarda Eğerli diye ek alan köylerin kayıtlarda yer almaması, bu köyün sonradan Eğerli Kuzviran/Kuzören olarak isimlendirilen köy olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Eğerli ile başlayan köyler günümüzde Kızılcahamam'a bağlıdır. Gerek Dere gerekse Tımar Dere köylerinin kuruluşu bu kayıtlardan I. Murad dönemine kadar gitmektedir. Sonraki kayıtlarda Şorba kazasına bağlanan Dere köyleri, 19. yüzyıl nüfus ve vergi kayıtlarında Yıldırım Dere, Eğerli Dere adında iki köy ve Dere mahalle adında bir yerleşim birimi olarak yer almıştır. 1840 yılında Yıldırım Dere 4, Eğerli Dere 23, Dere mahalle de 14 hanedir. Bu dönemde Şorba kazası içinde Yıldırım Dere dışında, Dere mahalle, Eğerli Dere adında yerleşme birimleri dikkati çekmektedir. Bölgenin iskanı 14. yüzyıla gitmektedir. Yıldırım Dere de Yıldırım Evci ile birlikte Kızılcahamam'dan Çubuk'a bağlanmış ve günümüzde aynı muhtarlık altında yer almaktadır.[75]

15-16. yüzyıl tahrir defterlerinde Binari ili ve Çubuk kazasında 1463, 1522 ve 1571 yıllarında Kuzviran, 1522 yılında diğer adı Okçu olan Kuzviran, 1522 ve 1571 yıllarında Alınviran/Alviran/Elören ile birlikte Kuzviran ve 1522 yılında Kuzviran-ı Diğer adı ile Kuzviran/Kuzören köyleri yer almıştır.[76] Yukarıdaki Kuzviran/Kuzören'lerden ilki muhtemelen sonra yıllarda Eğerli Kuzören adını almıştır. Diğeri de bulunduğu bölge itibarıyla Yıldırım Kuzviran/Kuzören'dir. 19. yüzyıl nüfus ve vergi kayıtlarında Şorba kazası içinde Yıldırım Kuzviran/Kuzören ve Eğerli Kuzviran/Kuzören adında iki köy adına rastlamaktayız.[77] Bu iki köyden Eğerli Kuzören günümüzde Kızılcahamam'a bağlı iken, diğer Yıldırım Kuzören ise Yıldırım Evci ile birlikte Çubuk'a bağlanmıştır. Aynı bölgedeki bu iki Kuzviran/Kuzören (Kuzuören [bu okunuş yanlıştır] farklı iki köydür. İskânları en geç 15. yüzyıla gitmektedir.

Yıldırım Elören: 15-16. yüzyıl tahrir defterlerinde Binari İli'ne bağlı Alınviran olarak kaydedilen bu köy, sonraki dönemlerde Alviran/Alören, Elviran/Elören şeklinde

---

74 *MAD 9*, v. 123a-b, 106a; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 103.

75 Turan, *Yabanâbâd Tarihini*, s.174; Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim", s. 75-76.

76 *MAD 9*, v. 109a,121a; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 104.

77 Turan, *Yabanâbâd Tarihini*, s.174; Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim", s. 75-76.

kayıtlarda yer almıştır. 1463 yılı tahrir defterinde dört ayrı Alınviran köyü kaydı yer almaktadır. İlkinde Alınviran köyünün Ankara sancakbeyinin tımarı olduğu ve İlyas Bey'in tasarrufunda bulunduğu yer almakta; ikincisinde Alınviran köyünün Mehmed, Yakub ve Şehsuvar'ın tımarı olduğu belirtilmiş ve bu hisse Yenice, Eğrieken, Mahmudoğlanı, Karaçam, Bayır, Bademlü köyleri ve Hisarcık mezraası ile birlikte bir tımar halindedir. Üçüncüsünde Alınviran köyünün bu tımar hissesi Mesud adına kayıtlı olup, Murad, Aziz ve Ali'nin tasarrufundadır. Dördüncüsü ise Kutluca'nın tımar hissesi olan Alınviran köyüdür. Bu hisseye I. Murad zamanında Köse Halil'in tasarruf ettiği yer almıştır. Bu dört Alınviran köy kaydında 1463'te toplam 31 hane kaydedilmiştir. Buradaki kayıtlardan Alınviran'daki yerleşmenin geçmişi en geç I. Murad dönemine kadar gitmektedir.[78] Tahrir defterlerindeki bu bilgiler bize sonraki dönemlerde karşımıza çıkan Eğerli Alviran/Elören ve Yıldırım Alviran/Elören köylerinden hangisi, yukarıda belirtilen hisseli de olsa dört Alınviran/Alviran'dan hangisidir. Muhtemelen ilki Eğerli Alviran/Eğerlielören diğer hisseler de Yıldırım Alviran/ Yıldırım Elören'dir. 19. yüzyıl nüfus ve vergi kayıtlarında Yıldırım Alviran/Alören/Elören 17 hane, Eğerli Alviran/ Eğerli Elören ise 15 hanedir. Bu köylerden Eğerli Elören mahallesi Kızılcahamam'a bağlı, Yıldırım Elören mahallesi de 1953 yılında, Kızılcahamam'dan alınarak 37 km uzaklıktaki Çubuk ilçesine bağlanmıştır. Bu iki mahalle/köy Orman bitişiği yerleşmelerdendir.[79]

Kızılcahamam'daki Yıldırım Ahalisi Köyleri

Olucak: Günümüzde Kızılcahamam ilçesine bağlı olan Olucak mahallesinin/köyünün adı Osmanlı dönemi kayıtlarında, bilhassa 19. yüzyılda Yıldırım Muşamaha, Yıldırım Muşama şeklinde yer almıştır. 15-16 yüzyıl kayıtlarında bu adla bir köy adına rastlanmazken, Yıldırım Muşamaha 19. yüzyılın ilk yarısında 4-5 haneli bir yerleşme olarak kayıtlarda yer almıştır.[80] Yıldırım bölgesi köylerinden olan Olucak Mahallesi, Ova çayına karışan Koca derenin bir kolu olan akarsu yatağında olup, Kızılcahamam'a 24 km.'dir. Bu mahalle de orman bitişiği yerleşmelerdendir.[81]

Yıldırım Çatak: 15-16 yüzyıl tahrirlerinde müstakil bir köy olarak Çatak ismine rastlanmamaktadır. Ancak 1571 yılı tahririnde Salın köyü ile Çubuk kazasına

---

78 *MAD 9*, v.115a, 116b, 117b, 123b; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 102.

79 Turan, *Yabanâbâd Tarihini*, s.174; Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim", s. 75-76; Çınar, "Osmanlı'dan Günümüze Çubuk Kazasının İdari Yapısı", s. 62.

80 Turan, *Yabanâbâd Tarihin*, s. 174; Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a", s. 75-76.

81 Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 342.

bağlı İldelek, Kurucaalan ve Çatak yaylaları bir tımar hissesi olarak kaydedilmiştir.[82] 1830 ve 1840'lı yıllara ait nüfus ve vergi defterlerinde Yıldırım Çatak adında bir köye rastlanmaktadır. Bu köy bu yıllarda 6 hanelidir. [83] Koca dere yatağında olan Yıldırım Çatak'ın Kızılcahamam'a uzaklığı 30 km.'dir. Orman bitişiği yerleşmelerdendir.[84]

Yıldırım Demirciler: 15-16 yüzyıl tahrir defterlerinde Temurlu adıyla bir köy kayıtlarda yer almıştır. 1463 yılı tahririnde bu köy, Ahmed Fakih'in tımarı olarak kaydedilmiş; I. Murad döneminde de Saruca Polad'ın tasarrufunda olduğu belirtilmiştir. Bu köy, 1463'te 24, 1522'de 10 ve 1571'de de 5 hanedir.[85] Demir kelimesinin Temur şeklinde yazılmasından, bu köyün sonraki yıllarda Demirci, Demirli, Demirciler şeklinde karşımıza çıkan köy olduğunu söylemek mümkündür. Bu köyün yerleşimi en geç I. Murad dönemidir. 19. yüzyıl nüfus ve vergi kayıtlarında 4 ilâ 2 hane olarak kaydedilen Yıldırım Demirci/Demirciler Mahallesi Kızılcahamam'a 24 km'dir. Orman bitişiği yerleşmelerdendir.[86]

Yıldırım Hacılar: 1463 yılı tahrir defterinde Hacılar olarak kaydedilen bu köy, bu tarihte Mesud'un evladı Nebi, Ali, Hasan ve Hamza'nın tımar olarak tasarrufundadır. Bu köyün I. Murad zamanında da Beg Kulu'nun tasarrufunda olduğu, buradaki kayıtta belirtilmiştir. Hacılar köyü, 1463'te 3, 1522'de 13, 1571'de de 34 hanedir.[87] 19. Yüzyıl nüfus ve vergi kayıtlarında Hacılar-ı Yıldırım/Yıldırım Hacılar olarak kayıtlarda yer alan bu köyde 13 hane kayıtlıdır. [88] Kızılcahamam'a uzaklığı 22 km. olan Yıldırım Hacılar Mahallesi orman bitişiği yerleşmelerdendir.

Yıldırım Ören: 15-16. yüzyıl tahrir defterlerinde Binari İli ve Çubuk kazasında Viran/Ören adında bir köye rastlanmamaktadır. Yıldırım Ören'liler köyleri ile ilgili şu bilgiyi paylaşmaktadırlar: Köylerinin, eski bir ören yeri (Eski Bizans harabeleri) üzerine kurulduğu için, yerleşmenin yapıldığı bu tarihi yapısından dolayı ilk yıllarda, eski adının "Kuzviran" olduğunu, daha sonra, Timur ve Yıldırım Bayezid'in Ankara Savaşı'ndan sonra, orduların Çubuk ve Kızılcahamam çevresindeki köylere dağılarak yerleşmesinden dolayı "Yıldırım Viran" adını aldığını ileri sürmektedirler.[89] Yukarıda bahsedilen Kuzviran/Kuzören köylerinden birinin Yıldırım Viran'ın eski adı olması

[82] Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, *Ankara Sancağı Mufassal Tahrir Defteri 74*, v. 154ab-155ab.

[83] Turan, *Yabanâbâd Tarihini Ararken*, s.174; Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim", s. 75-76.

[84] Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 350.

[85] *MAD 9*, v.15b; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 105.

[86] Turan, *Yabanâbâd Tarihini*, s.174; Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a", s. 75-76.

[87] *MAD 9*, v.126a; Çınar-Gümüşçü, Çubuk Kazası, s. 103.

[88] Turan, *Yabanâbâd Tarihin*, s.174; Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a", s. 75-76.

[89] Yıldırım Ören köyü tarihçesi; http://yildirimoren.com/yildirim-oren-koyu-tarihcesi.html (Erişim tarihi: 09.08.2018).

ihtimal dâhilindedir. Ancak Eğerli Kuzviran ve Yıldırım Kuzviran'ın, bu Kuzviranlardan biri olması daha yüksek ihtimaldir. 19. yüzyıl nüfus ve vergi kayıtlarında Şorba kazasına bağlı Viran-ı Yıldırım/Yıldırım Viran açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Yıldırım Viran'da 1830-31'de 16, 1840'da da 11 hane kayıtlıdır. [90] Osmanlı döneminin Viran adındaki yerleşme birimlerinin Cumhuriyet döneminde Ören olarak değiştirilmesinden, bu köyün/mahallenin adı da günümüzde Yıldırım Ören'dir. Koca dere yatağında bulunan Yıldırım Ören Mahallesi Kızılcahamam'a 17 km'dir.

Yıldırım Yağlıca: Kızılcahamam'ın Yıldırım köyleri/mahallelerinden biri de Yıldırım Yağlıca'dır. 15-16 yüzyıl kayıtlarında Yağlıca ismine rastlanmamaktadır. 19. yüzyıl nüfus ve vergi kayıtlarında Yağlıca köyünün adı Yıldırım ismi ile birlikte yer aldığı gibi tek başına da kayıtlarda yer almıştır. 1830-31'de Yağlıca 16 hane, 1840'da da 7 hanedir.[91] Yıldırım Yağlıca mahallesinin Kızılcahamam'a uzaklığı 27 km.'dir. Bu mahalle de orman bitişiğindeki yerleşmelerdendir.[92]

Sonuç olarak;

Çıtakların menşei hakkında çeşitli görüşler olmakla birlikte, araştırmalardan ve tarihi kayıtlardan elde edilen bilgilere göre bu topluluk bir Türk boyudur. Diğer Türk boyları gibi Orta Asya'dan göç eden Çıtakların büyük kısmı Hazar-Tuna yolu ile Balkanlara yerleşmiş; özellikle günümüzde Bulgaristan sınırlarında kalan Deliorman ve Silistre çevresinde yoğun bir nüfusa sahip olmuşlardır. Bu nedenle bu bölgede Deliorman Türkleri, Rumeli Çıtakları gibi isimlendirmelere sıkça rastlanır olmuştur. Orta Asya'dan göç eden Çıtakların küçük bir kısmı da diğer Türk boyları ile güneye inip Anadolu'ya yerleşmişlerdir. Bu Çıtak boylarına Osmanlı'nın Rumeli'den çekilişi ile Anadolu'ya göç eden bir kısım Çıtak toplulukları da katılmış; Türkiye sınırları içinde Çıtak boyunun meskûn olduğu çeşitli yerleşmeler oluşmuştur. Çıtak isimli topluluğun/boyun Türkiye sınırlarına yerleşmesinin tarihini Türklerin Anadolu'yu yurt tuttukları Selçuklular devri, Osmanlı devri ve Osmanlı'nın Rumeli'den çekilişinden sonraki göç devri olmak üzere üç evreye ayırmak mümkündür. Bu dönemlerde Türkiye sınırlarına ya doğrudan kendi isimlerini vererek ya da başka yerleşmelerdeki halk ile kaynaşarak yerleşen Çıtaklar olmuştur. Günümüzde Türkiye sınırlarında doğrudan Çıtak ismi alan ya da bu isimden türeyen on adet yerleşme birimine rastlanmaktadır.

---

[90] *Osmanlı Nüfus Defterlerinde Ankara*, s. 364-365; Turan, *Yabanâbâd Tarihin*, s. 176; Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a", s. 75-76.

[91] Daha önceki okumalarda Şorba kazasına bağlı Yağlıca ismi, Bağlıca okunmuştur. Aynı yerdeki Yıldırım Evegiren de Yıldırım Ovagebran/Ovagiran okunmuştur. Burada bu yerleşmelerin isimleri ile ilgili okumalarda tashih yapmak yerinde olacaktır. *Osmanlı Nüfus Defterlerinde Ankara*, s. 348367-368; Turan, *Yabanâbâd Tarihini*, s. 174-175; Çınar, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a", s. 76.

[92] Erdoğan, *Adım Adım Ankara*, s. 123-58, 305-352.

Çıtak denildiğinde Türkiye'deki yerleşmeler içinde Ankara'nın Çubuk ve Kızılcahamam ilçelerine bağlı bazı köyler akla gelmektedir. Her ne kadar bu köylerden sadece birinin adı Çatak olsa da bir kısmı Çubuk bir kısmı da Kızılcahamam sınırlarında kalan yirminin üzerindeki köy ya da mahallede yaşayanlar hem kendileri hem de çevrede yaşayanlar tarafından Çıtak olarak isimlendirilmektedir. Bu yerleşme birimlerinden on beş kadarı, en geç 19. yüzyılda, kendi isimlerinin ya başına ya da sonuna "Yıldırım" ismini ek olarak almışlardır. 15-16. yüzyıl kayıtlarında aynı yerleşmelerin isimlerinde böyle ek bir ismin yer almayıp, 19. yüzyıldan itibaren kayıtlarda yer alması, bölgenin tarihi açısından önem arzetmektedir. Kendilerini "Yıldırım Ahalisi" olarak da tanımlayan bu bölge insanı, kurdukları yardımlaşma ve dayanışma derneği (YILDER) ile bu bölgedeki Çıtak ve Yıldırım köylerini/mahallelerini bir araya getirmişlerdir.

Çubuk ve Kızılcahamam çevresindeki Yıldırım/Çıtak köylerinin/mahallelerinin sakinleri genel olarak bölgeye yerleşmelerinin tarihini, Yıldırım Bayezid ve Timur arasında yapılan 1402 Ankara Savaşı'na ve sonrasında bölgede yaşanan iskâna götürmektedirler. Erken dönem Osmanlı kayıtlarında, özellikle tahrir defterlerinde yer alan bilgiler, bu bölgedeki iskanın ekseriyetinin, en geç I. Murad dönemine kadar gittiğini ortaya koymaktadır. Genel itibarıyla bölgenin iskânı 1463 yılı öncesinde tamamlanmıştır. Kendilerini Yıldırım Bayezid'in ordusunun bakiyeleri, hatta Yıldırım Bayezid'in ordusundaki Rumeliler içindeki Çıtaklar olarak gören Yıldırım Ahalisi yerleşim birimleri Çubuk ve Kızılcahamam arasındaki Aydos, Hodulca, Kavak, Şorba ve Mire dağlarının oluşturduğu, Yıldırım dağları da denilen dağ silsilesinin doğusunda ve batısında yer almakta; hemen hemen hepsi de orman içi ya da bitişiği yerleşmelerdir. Bu durum Çıtaklar için yapılan, ormanlık ve dağlık bölgede yaşayan, odun ve ağaç işleri ile uğraşan kimseler oldukları yönündeki tanımlamaya da uygun düşmektedir. Çubuk çevresinde olduğu gibi, onlara bu ismi genelde ova kesimde yaşayanların vermiş olması da ayrıca belirtilmesi gereken bir husustur.

Çubuk ve Kızılcahamam ilçelerine bağlı Yıldırım/Çıtak olarak isimlendirilen mahalleler/köyler sadece bir bölgede, Çubuk ve Kızılcahamam arasındaki dağlık bölgede bulunmaktadır. Çubuk ve Kızılcahamam-Çamlıdere (eski adı Yabanâbâd) ilçelerinin tamamı için Çıtak ve Yıldırım Ahalisi demek tarihi gerçekliklere pek uygun düşmez. Buna göre Çubuk, Kızılcahamam ve Çamlıdere'de yaşayanların tamamını Çıtak olarak isimlendirmek ve nitelendirmek tarihi yanılgı olur. Bu bölgenin Türkler tarafından iskânı ve sonrasında oluşan yerleşim birimleri incelendiğinde, Oğuz boylarına ve diğer Türk boylarına ait yüzlerce yerleşme birimi ile karşılaşılır. Çıtaklar ve Yıldırım köyleri/yerleşmeleri, bu bölgenin iskân tarihinin sadece bir kesitini oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *NFS.d.*, 1793.3.

BOA, *Maliyeden Müdevver Defterler (MAD), 9*.

BOA, *Ankara Sancağı Mufassal Tahrir Defteri, 117*.

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, *Ankara Sancağı Mufassal Tahrir Defteri, 74*.

Kaynak ve Araştırma Eserleri

Ayverdi, İlhan, *Kubbealtı Lügatı, Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2005.

Bozkurt, Fuat, *Türklerin Dili*, Eğitim Yayınevi, 5. Baskı, Konya 2012.

Çağbayır, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük, 1*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.

Çınar, Hüseyin-İsmail Kıvrım, *1842 Tarihli Çubuk Kazası Nüfus Defteri*, Çubuk Belediyesi Yay., Ankara 2016.

Çınar, Hüseyin-Osman Gümüşçü, *Osmanlıdan Cumhuriyete Çubuk Kazası*, Bilge Yayınevi, Ankara 2002.

Çınar, Hüseyin, "Osmanlı'dan Günümüze Çubuk Kazasının İdari Yapısı", *Bütün Yönleriyle Çubuk ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu (9-10 Ekim 2015)*, ed. Hüseyin Çınar-Tekin Önal, Çubuk Belediyesi Yay., Ankara 2016.

Çınar, Hüseyin, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim", *Yabanâbâd'dan Kızılcahamam'a Kızılcahamam 100 Yaşında*, Editörler: Seyfettin Erşahin – Hüseyin Çınar – İ. Ethem Arıoğlu, Kızılcahamam Belediyesi Yay., Ankara 2016.

Demiray, Gizem, *Kırklareli Pınarhisar Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2008.

Erdoğan, Abdülkerim, *Adım Adım Ankara*, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2008.

Eröz, Mehmet, *Doğu Anadolu Türklüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 2015.

Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehemmed Zıllî, *Evliya Çelebi Seyahatnâme*, III. Kitap, Haz. Seyit Kahraman, Ali-Yücel Dağlı, YKY Yay., İstanbul 1999.

Kiel, Machiel, "Osmanpazarı", *DİA*, c. XXXIV, 2007, s. 1-2.

Osmanlı Nüfus Defterlerinde Ankara, Haz. Erdinç Şahin vd., c. II, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 2016.

Şemseddin Sâmi, *Kâmus-ı Türkî*, İkdam Matbaası, Dersaadet 1317.

Turan, Ahmet Nezihi, *Yabanâbâd Tarihini Ararken*, Kızılcahamam Belediyesi Yay., Ankara 1999.

Türkçe Sözlük, Haz. Şükrü Halûk Akalın, TDK Yay., Ankara 2011.

Yörükân, Yusuf Ziya, *Anadolu'da Alevîler ve Tahtacılar*, Eklerle Yay. Haz. Turhan Yörükân, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1998.

İnternet Kaynakları

"Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'nde Söz Arama", http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas&kategori1=derlay&kelime1=çıtak (Erişim Tarihi: 02.08.2018).

Demir, Mustafa Ömer: https://www.antoloji.com/nedir/citak/ (Erişim Tarihi 02.08.2018).

Esin, Mete: https://www.antoloji.com/nedir/citak/sayfa-2/ (Erişim Tarihi: 01.10.2017).

http://www.wiki-zero.co/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvWWF5bGFrLF_Dh3VidWs (Erişim tarihi: 07.08.2018).

http://www.wiki-zero.co/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvw4dhdGvDtnksX8OHdWJ1aw (Erişim Tarihi: 06.08.2018).

https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx

https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx (Erişim Tarihi: 28.07.2018).

Karakoç, Ebrar Sena: https://www.antoloji.com/nedir/citak/ (Erişim Tarihi 02.08.2018).

Köken, Taylan, Çubuk İlçesi Tarihi ve Arkeolojisi, s. 23. https://www.academia.edu/10474908/Ankara_-%C3%87ubuk_Tarihi_ve_Arkeolojisi (Erişim Tarihi: 06.08.2018).

Şener, Sami: https://www.antoloji.com/nedir/citak/ (Erişim Tarihi 02.08.2018).

Şenol, Selim, "Çıtak mıyız???", *Soguksuhaber.com*/23 Haziran 2016 Perşembe, http://www.soguksuhaber.com/kizilcahamam-haberleri/citak-miyiz-h3801.html (Erişim Tarihi: 05.08.2018).

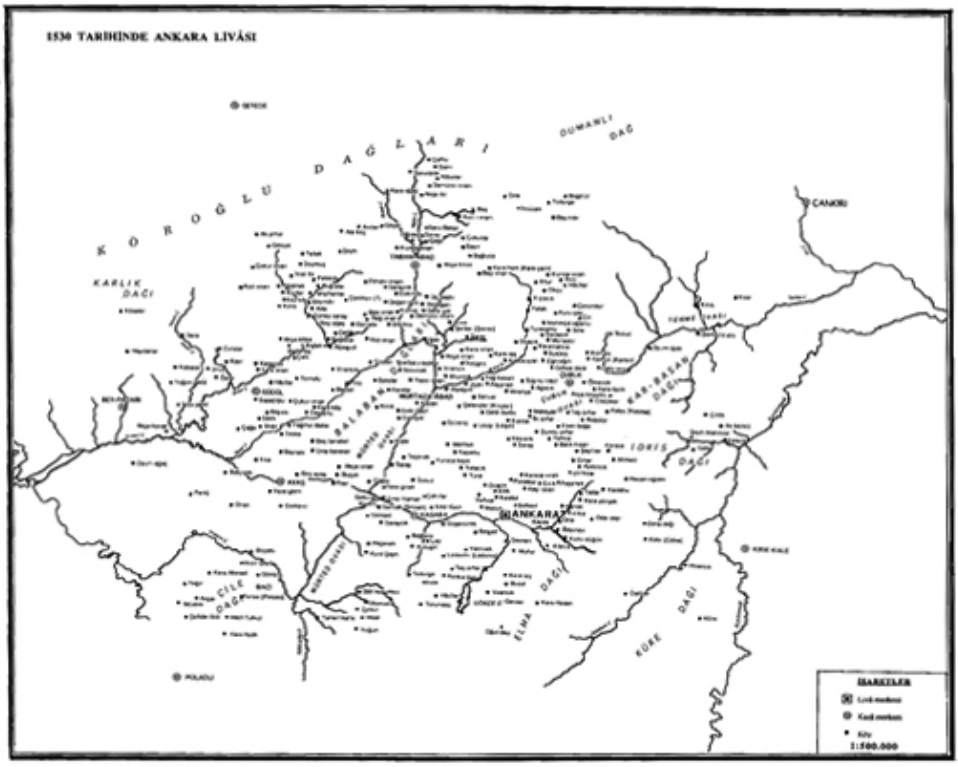

Kaynak: *438 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530)*, I, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 1993, Haritalar.